СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 54 (19.430). ● 1986 йил 4 март, сешанба ● Баҳоси 4 тийин.

ЖАДАЛЛАШТИРИШ ПРОГРАММАСИ

«Ўзбекистон» ва «Қорақалпоғистон» нашриётлари КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев 1986 йил 25 февраль куни Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVII съездига КПСС Марказий Комитети номидан қилган Сиёсий докладни рус, ўзбек ва қорақалпоқ тилларида алоҳида китобча қилиб босмадан чиқарди.

Китобчалар кўп нусхада нашр этилди.

(ЎзТАГ).

Мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш — яқин вақт ичидаги ва истиқболдаги барча проблемаларимизни, иқтисодий ва социал, сиёсий ва идеологик, ички ва ташқи проблемаларимизни ҳал этиш калитидир. Фақат шу йўл билангина совет жамиятининг янги сифат ҳолатига эришиш мумкин ва лозим.

(КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVII съездига Сиёсий докладидан).

ПАРТИЯ ИШИ —ХАЛҚ ИШИ

Партиянинг XXVII съезди ўз ишини бошлаганидан буён беш кун ўтди. Партия Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг КПСС Марказий Комитети номидан қилган Сиёсий докладини ва КПСС Марказий ревизия комиссиясининг ҳисоботини муҳокама қилиш тугалланди. Съезд партия Марказий Комитетининг сиёсий йўлини ва амалий фаолиятини, Сиёсий докладда баён қилинган қоида, хулоса ва вазифаларни маъқуллади ҳамда барча партия ташкилотларига ўз ишида буларга амал қилишни топширди. КПСС Марказий Комитетининг XXVII съездга Сиёсий доклади юзасидан резолюция бир овоздан қабул қилинди.

Съезд Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг янги таҳрирдаги Программасини ва партия Устави текстини киритилган ўзгартишлар билан бир овоздан тасдиқлади.

Совет кишилари съезд ишининг бутун боришини партия ва халқнинг коллектив тафаккури, коллектив тажрибасининг кўриги деб, партиявийлик, ленинча услубнинг ажойиб мактаби, деб қабул қилмоқдалар. Бу мактаб сабоқлари ҳар биримизнинг эришилган ютуқларга реалистик баҳо беришга, ҳал этилмаган вазифаларни аниқ-равшан кўра билишга, камчилик ва нуқсонларни дадил очиб ташлашга, уларнинг сабабларини чуқур, конструктив позицияда туриб таҳлил этишга, актуал проблемаларни ҳал этишга ижодий ёндашишга ўргатади.

Иш билан қўллаб-қувватлаш — совет кишиларининг партия съездида олға сурилган вазифалар ва мақсадларга муносабатида шубҳасиз, асосий омилдир. Дарҳақиқат, бундан бошқача бўлиши мумкинми, ахир! Партиянинг сиёсати омма жонли ижодининг кучига ишонч руҳи билан суғорилган. Бу — том маъноси билан ҳар бир кишига яқин ва тушунарли бўлган, бутун халқнинг манфаатлари, умид ва орзу-тилакларини ифода этадиган сиёсатдир. Ленин партияси мўлжаллаётган ва бажараётган ишларнинг ҳаммаси давлатимизнинг қудратини мустаҳкамлашга хизмат қилаётганлигини аниқ-равшан биламиз. Бу мақсадларга эришмоқ учун ҳар бир коммунистдан, ҳар бир меҳнатчидан ташаббус кўрсатиб, зўр ғайрат-шижоат билан ишлаш, ҳаракат қилиш, юксак даражадаги уюшқоқлик, масъулият, интизом талаб этилаётганлигини яхши англаймиз ва биламиз.

Партия ташкилотлари, меҳнат коллективлари ҳозирги кунда шу мезон билан ўз ишларига баҳо бермоқдалар, иқтисодий ўсиш резервларини қидириб топиб, ишга солишга интилмоқдалар. Бундай резервлар ҳамма жойда бор. Дарҳақиқат, бир қанча тармоқ, корхона, бирлашма, хўжаликларда мавжуд қувватлар бекор турганлигига ёки тўла қувват билан ишламаётганлигига тоқат қилиб туриш мумкинми! Ёки кооперативлаштирилган тарзда етказиб бериш интизоми ҳали юксак даражага кўтарилмаганлигига тоқат қилиб бўладими! Ана шу интизомнинг бўшашганлиги натижасида ишлаб чиқариш мароми, маҳсулотнинг сифати ва бинобарин, экономиканинг самарадорлиги пасайиб кетмоқда. Бу — план ва таъминот органларигагина эмас, ҳар бир меҳнат коллективининг ўз ваъдасига қандай вафо қилаётганлигига, шартнома мажбуриятларини қандай бажараётганлигига ҳам боғлиқдир. Хуллас, ҳар бир кишининг қаерда ишлашидан қатъий назар, унинг ишга қандай муносабатда бўлишига боғлиқдир.

Ишга виждонан, ижодий ёндашиш — илғор коллективлар эришаётган муваффақиятларнинг негизидир. Масалан, Шчекин методини қўлланиш, иш ўринларини аттестация қилиш яхши натижа беряпти. Белоруссия темирйўлчиларининг тажрибаси диққат-эътиборга сазовордир. Бу ерда меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги системасига ўтилганлиги, вазифаларни бирга қўшиб олиб бориш қисқа вақт ичида 12 мингга яқин ходимни бошқа тармоқларга ўтказиш имкониятини туғдирди. Запорожье областидаги коллективларнинг ишлаб чиқаришни механизациялаш ва автоматлаштиришга ташаббускорлик билан ёндашганлиги юксак баҳоланди. Бу областда саноат ва қурилишда қўл кучи билан бажариладиган ишларда банд бўлган кишилар сонини анча қисқартиришга муваффақ бўлдилар. Энг яхши ходимларнинг тажрибасини, илғорларнинг новаторлик ташаббусларини пайсалга солмай, жуда кенг кўламда ижодий татбиқ этиш мумкин ва лозим. Бундай илғор кишилар ҳар бир соҳада, ҳар бир коллективда анчагина бор.

Совет кишилари партиянинг маҳсулот сифатини тубдан яхшилаш учун кўп куч-ғайрат сарфлаш ҳақидаги даъватини бажонидил қўллаб-қувватламоқдалар. Съездда таъкидлаб ўтилганидек, ҳозирги кунда маҳсулотнинг сифатини тубдан яхшиламай туриб, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш мумкин эмас. Маҳсулотнинг юксак сифати тўғрисида ғамхўрлик қилиш ҳар бир коммунистнинг, ҳар бир совет кишисининг, хуллас, ўз меҳнатини қадрлайдиган барча кишиларнинг шарафли иши бўлиб қолиши керак. Меҳнат коллективларида социалистик мусобақанинг таъсирчанлиги ҳам, моддий ва маъмурий таъсир ўтказиш тадбирлари ҳам бунга ёрдам бериши лозим. Актив гражданлик позицияси, барча меҳнаткашларнинг ишчи виждони ва юксак маҳорат обрўсини ошириш, энг биринчи ижтимоий бурч сифатида меҳнатга онгли, ижодий муносабатни шакллантириш ҳам ана шунга кўмаклашиши керак.

Бу вазифаларни «юқоридан» қандайдир алоҳида кўрсатмалар берилишини кутмасдан, бугун, ҳозирнинг ўзидаёқ ҳал этиш лозим эканлиги аёндир. Съезд кунларида, айниқса, уюшқоқлик билан пухта ишлаб, юксак самараларга эришаётган илғор коллективлар шу тарзда ҳаракат қилмоқдалар. Ҳамма ҳамиша фақат шу тарзда ишлаши керак. Ҳар бир корхонада, ҳамма тармоқларда тежамкорлик масалаларига доим катта эътибор бериш, хом ашё, электр энергияни, ёқилғини тежаб, оқилона сарфлаётган кишиларни хизматига яраша тақдирлаш лозим. Шу билан бирга, хўжасизлик ва нобудгарчиликни эътибордан четда қолдирмаслик, бракчилар ва исроф қилувчилар олдига энг қаттиқ талаблар қўйиш лозим.

Коммунистлар бу ишларнинг ҳаммасида намуна кўрсатишга даъват этилгандирлар. КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленумидан кейин партиянинг мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришни бутун чоралар билан жадаллаштириш стратегик йўлини амалга ошириш учун олиб борилаётган курашда партия ташкилотларининг жанговарлик қобилияти ўсди, уларнинг коллективларда ташаббускорлик, ижодкорлик, ҳалол меҳнат, сўз билан иш бирлиги вазиятини вужудга келтириш соҳасидаги авангардлик роли анча юксалди.

КПССнинг XXVII съезди ўз ишини, улуғ Ватанимизни янада яшнатиш, Ер юзида мустаҳкам тинчлик ва тараққиёт манфаатлари йўлидаги ишини давом эттирмоқда. Совет кишилари съезд ишини зўр эътибор, қизғин манфаатдорлик билан кузатиб бормоқдалар. Улар партия планларини муваффақиятли бажариш аҳди билан тўлиб-тошганлар. Бу — партия билан халқнинг бирлигини ифодаловчи янги далил, коммунистик бунёдкорлик йўлидаги янги зафарларнинг гаровидир.

(«Правда» газетасининг 3 мартдаги бош мақоласи).

БАЙРОҚ ТОПШИРИЛДИ

Фарғона область Ўзбекистон районидаги Ғ. Ғулом номли колхоз 1985 йил ва умуман ўн биринчи беш йиллик топшириқларини муваффақиятли бажариш, КПСС XXVII съездини муносиб кутиб олиш учун ўтказилган Бутуниттифоқ социалистик мусобақасининг ғолиби, деб топилди. Колхозга КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи топширилди.

(ЎзТАГ).

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVII съездининг бориши тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1986 йил 3 март куни Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVII съезди ўз ишини давом эттирди.

Эрталабки мажлисда СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Николай Иванович Рижков «СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари тўғрисида» доклад қилди. Доклад зўр эътибор бериб тингланди ва қарсаклар билан бир неча марта бўлиниб турди.

Сўнгра докладни муҳокама қилиш бошланди. Музокараларда КПСС Горький область комитетининг биринчи секретари Ю. Н. Христораднов, «Азнефть» бирлашмаси бурғилаш ишлари Али-байрамли бошқармасининг бурғилаш мастери А. Амонов, СССР Фанлар академиясининг вице-президенти К. В. Фролов, СССР темир йўллар министри Н. С. Конарев ўртоқлар иштирок этдилар.

Никарагуа Сандиночилар миллий озодлик фронти Миллий раҳбарлик органи ижроия комиссиясининг вице-координатори Байардо Арсе Кастаньо, Уругвай Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Родней Арисменди ўртоқлар съездни табриклаб нутқ сўзладилар.

* * *

Кечки мажлисда «СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари тўғрисида»ги докладни муҳокама қилиш давом эттирилди.

Съездда Украина ССР Министрлар Советининг раиси А. П. Ляшко, Центросоюз правлениесининг раиси М. П. Трунов, Тула область Заока районидаги Киров номли насчилик завод-колхозининг сут соғувчиси В. В. Королева, КПСС Красноярск ўлка комитетининг биринчи секретари П. С. Федирко, СССР энергетика ва электрлаштириш министри А. И. Майорец, Белгород область Белгород районидаги Фрунзе номли колхоз раиси В. Я. Горин ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Сўнгра Греция Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Харилаос Флоракис, Жанубий Африка Африкаликлар миллий конгрессининг Бош секретари Альфред Нзо ўртоқлар табрик нутқи сўзладилар.

Съезд СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари лойиҳасига тузатиш ва қўшимчаларни кўриб чиқиш ҳамда ушбу масала юзасидан қарор лойиҳасини тайёрлаш учун комиссия тузди.

СЪЕЗД КУНДАЛИГИ

3 март куни эрталаб соат 10 да Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVII съезди ўз ишини давом эттирди.

Мамлакатнинг социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, партия режаларини ҳар бир кишининг орзу-умидлари билан узвий равишда бирга қўшадиган реалистик, ҳар томонлама пухта ўйлаб тузилган ҳаракат программаси партиянинг, бутун халқнинг биринчи галдаги вазифаси эканлиги КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий докладида таъкидланди.

3 март эрталабки мажлис

Эрталабки мажлисда «СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари тўғрисида» СССР Министрлар Советининг Раиси **Н. И. Рижков** доклад қилди.

Н. И. Рижковнинг зўр эътибор билан тингланган доклади қарсаклар билан бир неча марта бўлиниб турди.

КПСС Горький область комитетининг биринчи секретари **Ю. Н. Хирстораднов** музокараларни бошлаб берди. Ҳаётнинг энг масъулиятли пайтларида совет халқининг буюк ижодий куч ва ғайратини мамлакат тараққиётининг энг муҳим ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий вазифаларини амалга оширишга сафарбар қила билиш, социалистик тузумимизнинг жуда катта потенциал имкониятларидан фойдаланиш каби ажойиб фазилат партиямизга, унинг Марказий Комитетига хос хусусиятдир, деди у.

КПСС Марказий Комитетининг ёрқин ва ишонтирарли Сиёсий доклади бутун партиямизга, бутун совет халқига қудратли омил бахш этди ва уларнинг жанговарлик руҳини ғоят кучайтириб юборди. Съезд қабул қилган янги таҳрирдаги КПСС Программаси, Н. И. Рижков докладида баён қилинган қоидалар ана шу жанговарлик руҳини оширди.

Область коммунистлари, деди сўзини давом эттириб нотиқ, партия Марказий Комитетининг мамлакат экономикасини ривожлантиришнинг ўсиб бораётган вазифаларини ҳал этишда йирик саноат марказларининг роли ҳамда масъулиятини ошириш тўғрисидаги талабларидан тегишли хулосалар чиқариб олдилар. Биз эришилган ютуқларга танқидий баҳо бериб, партия комитетлари, совет ва хўжалик органларининг ишини қайта қурмоқдамиз, социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштиришнинг замонавий талабларига асосланиб, кадрларнинг, бошланғич партия ташкилотларининг масъулиятини оширмоқдамиз.

Областдаги корхоналар мамлакатнинг газ-транспорт комплексини ривожлантиришга тобора катта ҳисса қўшмоқдалар. Машина-ускуналар кўпроқ етказиб берилмоқда, магистрал қувурлар ишлаб чиқарувчи қувватлар вужудга келтирилмоқда. Шу билан бирга, деб таъкидлади нотиқ, баъзи министрликлар раҳбарларининг ишга тор маҳкамачилик кўзи билан қараганликлари натижасида Викса металлургия заводида вужудга келтирилган босими оширилган магистраль газ қувурлари учун кўп қатламли қувурлар ишлаб чиқарувчи қувватлардан лозим даражада фойдаланилмаётир. План ва материал-техника таъминоти давлат комитетлари бу масалада нима сабабдан четдан кузатувчилар позициясида турганлигини тушуниб бўлмайди. Кўнчиларнинг Богородск шаҳрида енгил саноатнинг кўпгина турдош корхоналари еттита бош бошқармага бўйсунган бўлиб, кўп йиллардан буён бу ерда территориал ва тармоқ манфаатларини бирга қўшиб олиб боришга эришилгани йўқ. Бу корхоналар тарқоқ ҳолда ишлаб, социал проблемаларни ҳал этмаётирлар.

Горький автомобиль заводини тубдан реконструкция қилиш ва техника билан қайта қуроллантириш, уни сифат жиҳатидан янги босқичга ўтказиш — дизель двигателлари билан ишловчи кўп юк ортадиган машиналар ишлаб чиқариш — областда яқин йиллар ичида олдимизда турган энг муҳим вазифаларнинг биридир. Бу вазифанинг бажарилиши иқтисодий жиҳатдан анча яхши самара беради. Нотиқ газсимон ёқилғи билан ишлайдиган автомобиллар ишлаб чиқариш ортиб бораётганлигини айтди.

Нотиқ транспорт ишини яхшилаш резервларига тўхталиб, жумладан Горький темир йўлида юк ташишни қайта тақсимлаш имкониятини кўриб чиқишни таклиф қилди.

(Давоми олтинчи бетда).

СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари лойиҳасига тузатишлар ва қўшимчаларни кўриб чиқиш ва мазкур масала юзасидан қарор лойиҳасини тайёрлаш бўйича

КОМИССИЯ

Рижков Н. И.
Алехин В. П.
Алиев Г. А.
Амонов А. М.
Антонов А. К.
Бакин Б. В.
Бальмонт Б. В.
Баталин Ю. П.
Батурина В. И.
Бахирев В. В.
Бирюкова А. П.
Блохин Н. Н.
Бобикин Л. Ф.
Буренков С. П.
Васильев Н. Ф.
Владимиров Б. Г.
Вольский А. И.
Воронин Л. А.
Воротников В. И.
Галкин П. Н.
Горбачев М. С.
Гостев Б. И.
Громико А. А.
Демичев П. Н.
Динков В. А.
Долгих В. И.
Дроваль Н. П.
Дуйшеев А.
Ельцин Б. Н.
Ермаков Н. С.
Зайков Л. Н.
Зимянин М. В.
Знаменский Ю. С.
Золотухин Г. С.
Қодиров Ғ. Ҳ.
Калин И. П.
Капитонов И. В.
Картвелишвили Д. Л.
Клюев В. Г.
Ковалев М. В.
Колесников А. Я.
Колесников Б. И.
Колесников В. Г.
Колпаков С. В.
Конарев Н. С.
Коноплев Б. В.
Коптюг В. А.
Кузнецов В. В.
Кунаев Д. А.
Леонов В. С.
Лигачев Е. К.
Листов В. В.
Ляшко А. П.
Майорец А. И.
Мамарасулов С.
Маслюков Ю. Д.
Мельников А. Г.
Можаев П. П.
Морозов Н. Е.
Моторний Д. К.
Назарбоев Н. А.
Никонов А. А.
Никонов В. П.
Папунидзе В. Р.
Петров В. И.
Пименова А. А.
Пономарев Б. Н.
Посторонко И. Г.
Рубэн Ю. Я.
Савинкин Н. И.
Сагдиев М. Р.
Сайкин В. Т.
Сакалаускас В. В.
Салимов О. У.
Саркисян Ф. Т.
Саул Б. Э.
Сендов Г. Н.
Силаев И. С.
Смиртюков М. С.
Соколов С. Л.
Соломенцев М. С.
Сисцов А. С.
Тализин Н. В.
Фаустов В. А.
Федирко П. С.
Ҳаёев И.
Ҳафизов С.
Хўжамуродов А.
Ходирев В. Я.
Христораднов Ю. Н.
Чебриков В. М.
Шапиро Л. Б.
Шеварднадзе Э. А.
Штепо В. И.
Шчадов М. И.
Шчербицкий В. В.
Юсупов М. Ю.
Ягодин Г. А.
Ястребов И. П.

М. С. ГОРБАЧЕВнинг Ф. КАСТРО БИЛАН ДЎСТОНА УЧРАШУВИ

2 март куни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев Куба Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари, Куба республикаси Давлат кенгаши ва Министрлар Советининг Раиси Фидель Кастро билан учрашди.

Куба раҳбари КПСС XXVII съездининг ишига, унда муҳокама қилинаётган ҳужжатларга юқори баҳо берди. У КПСС Марказий Комитетининг съездга Сиёсий докладида, КПССнинг янги таҳрирдаги Программасида илгари сурилган ғоялар СССР учунгина эмас, шу билан бирга ижтимоий тузум ва жаҳон системаси сифатида социализм истиқболларини очиб бериш учун ҳам ғоят катта аҳамиятга эга, деди. Бу ғояларни ривожланаётган мамлакатларнинг халқлари ҳам кенг кўламда қўллаб-қувватлайдилар.

Ф. Кастро Куба Компартиясининг III съезди қабул қилган кенг кўламдаги қарорларни рўёбга чиқариш режалари тўғрисида гапириб берди. М. С. Горбачев Куба коммунистларига съезд ўртага қўйган иқтисодий ва социал ривожланиш, Куба диёрида социализм қуришдан иборат улкан программани муваффақиятли бажаришларини тилади.

Иккала қардош партия раҳбарлари ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида Совет—Куба алоқалари муваффақиятли ривожланаётганлигидан мамнуният изҳор қилдилар. СССР билан Куба ўртасида 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган иқтисодий ва илмий-техникавий ҳамкорликнинг узоқ муддатли программасида асос солинган имкониятларни ҳисобга олиб, иккала мамлакат иқтисодий ҳамкорлиги самарадорлигини ошириш йўллари кўриб чиқилди.

Совет томони Куба ҳукумати ва халқининг Америка империализми дўқ-пўписалари ва иғвогарлигига қарши ўз мамлакати хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги куч-ғайратларини муттасил қўллаб-қувватланишини таъкидлади. Ф. Кастро Куба революцияси билан доимий birдамлик учун КПССга, совет халқига чуқур миннатдорчилик изҳор қилди.

Кенг доирадаги энг муҳим халқаро проблемалар юзасидан фикрлашиб олинди. Ф. Кастро Куба КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг 15 январдаги Баёнотида ифодалаб берилган ядро қуролини тугатиш программасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаётганини, унда социализм билан тинчликнинг мустаҳкам бирлиги яна бир бор исботлаб берилган, деб ҳисоблаётганлигини айтди.

Икки қардош партия раҳбарлари суверен мамлакатларнинг ички ишларига ошкора аралашув, халқларни ўз тақдирини эркин белгилаш ҳуқуқидан маҳрум этишга уринишдан иборат янги глобализм деб аталмиш империалистик концепцияни қатъий қораладилар. Бошқа социалистик мамлакатлар, қўшилмаган давлатлар, барча тинчликсевар кучлар билан мустаҳкам иттифоқ бўлиб, ядро хавфининг олдини олиш учун курашни кучайтириш, жаҳоннинг турли районларидаги можароли вазиятларни сиёсий бартараф этиш, ўз озодлиги ва мустақиллигини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётган халқларга ёрдам бериш, халқаро иқтисодий муносабатларни адолатли демократик асосларда қайта қуришга кўмаклашиш зарурлиги таъкидланди.

Суҳбат қардошларча дўстлик, муҳокама қилинган барча масалалар юзасидан қарашларнинг бирлиги муҳитида ўтди.

(ТАСС).

НАВҚИРОНЛИК БАЙРАМИ

2 март куни Москвада, «Олимпийский» спорт комплексида бўлиб ўтган спорт байрами КПСС XXVII съезди делегатларига бағишланди.

Спорт байрамида Г. А. Алиев, В. И. Воротников, А. А. Громико, Д. А. Кунаев, Е. К. Лигачев, Н. И. Рижков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, В. В. Шчербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, С. Л. Соколов, Н. В. Тализин, Л. Н. Зайков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, В. П. Никонов ўртоқлар билан бирга ложаларда социалистик мамлакатлар қардош партияларининг раҳбарлари Т. Живков, Я. Кадар, К. Фомвихан, Ж. Батмунх, В. Ярузельский ўртоқлар ҳозир бўлдилар.

Йиғилиш аҳли уларни қарсаклар билан кутиб олди. Иттифоқдош республикаларнинг вакиллари — болалар Коммунистик партия билан Совет давлатининг раҳбарларига ва меҳмонларга гуллар тақдим этдилар.

Уч марта Олимпиада чемпиони, бир неча бор жаҳон чемпиони ва жаҳон рекордчиси Владимир Сальников мамлакат физкультурачилари ва спортчилари номидан съезд делегатларини табриклади. У спортчилар совет спорти байроғини баланд кўтариб, совет халқининг революцион, меҳнат ва жанговар анъаналарини кўпайтирадилар, деб Коммунистик партияга, Ватанга қасамёд қиладилар, деди.

Спорт байрами номерларини Москванинг ёш гимнастикачилари бошлаб бердилар. Иттифоқдош республикаларнинг спорт делегациялари ўз маҳоратини намойиш қилди. Гимнастикачилар, акробатлар, от спорти усталари, фигурачилар зўр маҳорат кўрсатдилар. Спортчи жангчилар жасурлик, эпчиллик, чиниқиш намуналарини намойиш қилдилар.

Ранг-баранг спорт томошасида мамлакат терма командаларининг аъзолари, хизмат кўрсатган спорт мастерлари, Европа, жаҳон ва Олимпиада ўйинлари чемпионлари иштирок этдилар.

Залда КПСС XXVII съездининг меҳмонлари — коммунистик ва ишчи партиялар, революцион-демократик, социалистик, социал-демократик, лейбористлар партиялари ҳамда бошқа партиялар делегацияларининг бошлиқлари ва аъзолари, демократик жамоат ташкилотларининг вакиллари бор эдилар.

(ТАСС).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

СССРНИ ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1986—1990 ЙИЛЛАРГА ҲАМДА 2000 ЙИЛГАЧА БЎЛГАН ДАВРГА МЎЛЖАЛЛАНГАН АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Н. И. РИЖКОВнинг 1986 йил 3 мартдаги доклади

Делегат ўртоқлар!

Ҳурматли меҳмонлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси салкам етмиш йилдан бери мамлакатни улуғ Ленин чизиб берган йўлдан дадил бошлаб бормоқда. КПСС XXVII съезди партия билан халқнинг қаҳрамонона тарихида алоҳида ўрин тутади. У коммунистик қурилишнинг ғоят масъулиятли босқичида Ватанимизни олға силжитиш стратегиясини белгилаб бериши, совет жамияти турмушининг ҳамма томонларини тубдан ўзгартиришга асос солиши лозим.

КПСС Марказий Комитети Бош Секретари М. С. Горбачевнинг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVII съездига КПСС Марказий Комитети номидан қилган Сиёсий докладида партия билан халқ бунёдкорлик фаолиятининг улуғвор манзараси кенг тасвирлаб берилди. Унда социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш концепцияси марксизм-ленинизмнинг мустаҳкам принциплари позицияларида туриб чуқур асосланди, партия, давлат ва ижтимоий турмуш масалаларининг бутун комплекси қайтадан мушоҳада қилиб чиқилди. Докладда социализмни ҳар тарафлама такомиллаштириш стратегияси ва тактикаси, КПСС билан Совет давлатининг ички ва ташқи сиёсати новаторларча белгилаб берилди. Ҳозирги дунёдаги кучларнинг нисбати, унинг ривожланиши асосий тенденциялари ва зиддиятлари чуқур синфий таҳлил асосида очиб берилди, жаҳон социализм системасининг мустаҳкамланиб бораётган потенциали кўрсатилди. Бутун инсониятни тўлқинлантириб турган масала — уруш ва тинчлик, ядро уруши хавфининг олдини олиш масаласидаги позициямиз зўр эътиқод кучи билан баён этилди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий доклади ғоявий мазмунининг, назарий фикрининг чуқурлиги, тўпланиб қолган камчиликлар ва қийинчиликларнинг сабабларига муросасизлик билан баҳо берилганлиги, янги вазифаларни қўйишдаги реализм ва дадиллик — мана шуларнинг ҳаммаси уни зўр тарихий аҳамиятга молик ҳужжат деб ҳисоблаш учун асос бўлади. **(Қарсаклар).**

Мамлакатда КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленуми таъсирида қарор топган маънавий-сиёсий иқлим партия бошлаган йўлнинг тўғрилигига эҳтиросли эътиқод руҳи Сиёсий докладга сингдириб юборилган, съезд ишининг бутун руҳитини айни шу руҳ белгилаб турибди. Съезд ишчанлик ва амалий тарзда, талабчанлик ва партиянинг совет халқи олдидаги юксак сиёсий масъулияти руҳида ўтмоқда. КПСС Марказий Комитети Сиёсий докладининг, партия янги таҳрирдаги Программасининг муҳокамаси партия сафларининг метиндек жипслигини, совет коммунистлари, барча совет кишиларининг фикр-ўйлари бирлигини, ҳаракат бирлигини намойиш этмоқда. **(Қарсаклар).**

СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари лойиҳаси партия Марказий Комитети томонидан съезд муҳокамасига тақдим этилган муҳим сиёсий ва халқ хўжалиги ҳужжатидир. КПСС Марказий Комитетининг апрель Пленуми таклиф этган жадаллаштириш концепцияси бу ҳужжатнинг ўзагидир. Лойиҳада шу асрнинг охиригача амалга оширилиши лозим бўлган программавий вазифалар ва мақсадлар конкрет баён этилган, жамият ишлаб чиқарувчи кучларини ва социал ривожланишини сифат жиҳатидан ўзгартиришнинг энг муҳим йўналишлари белгиланган.

Асосий йўналишларнинг лойиҳаси совет кишиларининг ҳаётий манфаатларига, уларнинг келажакка умидларига тўла-тўкис мос бўлиб тушади. Бу ҳужжатнинг муҳокамаси чинакам умумхалқ миқёсида ўтганлиги буни зўр куч билан намоён этди, муҳокамада тахминан 110 миллион киши қатнашди.

Муҳокаманинг бутун бориши, унинг характери меҳнаткашларнинг сиёсий етуклиги ўсганлигидан, жамиятимиз барча қатламларининг социалистик Ватан қудратини мустаҳкамлашдан чуқур манфаатдорлигидан яна бир бор далолат бериб турибди.

Асосий йўналишлар лойиҳаси чет элларда зўр қизиқиш билан кутиб олинди. Унга муносабат бир хил эмаслигининг сабаби тушунарли. Синфий душманларимиз ва ғанимларимиз белгиланган режаларнинг мазмуни ва мақсадларини бузиб кўрсатишга уринмоқдалар. Аммо улар режаларимизнинг кенг миқёси ва дадиллигини тан олмай қололмайдилар, албатта. Дўстларимиз ва аввало қардош социалистик мамлакатлардаги дўстларимиз бу ҳужжатни янги ижтимоий тузум афзалликларининг, у ҳозирги замоннинг туб социал-иқтисодий проблемаларини ҳал этишга қодирлигининг ишонарли ифодаси деб билмоқдалар. Улар ҳамдўстлигимизни мустаҳкамлаш, ер юзида социализм, барча тараққийпарвар кучларнинг позицияларини кучайтиришни, тинчлик ишини мустаҳкамлашни шу билан боғламоқдалар.

I. ЎН БИРИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКДА СССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШ—ЯКУНЛАР ВА ХУЛОСАЛАР

Ўртоқлар!

Коммунистик партия Ленин анъаналарига муттасил амал қилиб, истиқболга кенг назар ташлаш билан бирга экономиканинг ҳолатига ва уни ўстириш имкониятларига реалистик баҳо бериб келди, босиб ўтилган йўлни объектив анализ қилиб келди ва ҳозир ҳам шундай қилмоқда.

Асосий йўналишлар лойиҳасида ўтган беш йиллик якунлари чиқарилган. Бу якунлар совет кишиларининг меҳнати билан мамлакатнинг иқтисодий қудратини мустаҳкамлашга катта ҳисса қўшилди, деб хулоса чиқариш учун ҳамма асосларни беради. Шу асосда халқ фаровонлиги ўсди. Ватанимизнинг мудофаа қобилияти муносиб даражада сақланди.

Шу билан бирга, XXVI съезд белгилаган топшириқларнинг бажарилиши қийин даврда, илк босқичда эса, айтиш мумкинки, ҳатто жуда мураккаб вазиятда ўтганлиги маълум. Экономикани ривожлантиришда 70-йилларда пайдо бўлган нохуш тенденциялар 80-йилларнинг бошларида юмшагани йўқ, балки кучайди. Бу эса ўн биринчи беш йиллик бажарилишининг боришига таъсир қилди. Дастлабки икки йилда ўсиш суръатлари пасайиб борди. Хўжалик юритишнинг сифат кўрсаткичлари ёмонлашди. 1982 йилда саноат маҳсулотларининг ўсиш суръати ўнинчи беш йиллик мобайнидаги ўртача йиллик суръатдан бир ярим баравар паст бўлди. Қийинчиликларнинг кўпайиши социал соҳадаги энг муҳим проблемаларни ҳал қилишга ҳам таъсир қилмай қолмади. Чунончи, беш йилликнинг иккинчи йилида аҳоли реал даромадларининг ошиши аслида тўхтаб қолди.

Бу ўринда бир қанча омиллар таъсир ўтказди. Камчиликларнинг туб сабаблари эса шундан иборатки, амалий фаолиятда экстенсив ўсишнинг асосий имкониятлари тугаганлиги билан боғлиқ бўлган ўзгарган иқтисодий вазият ўз вақтида эътиборга олинмади, фан-техника тараққиётининг ютуқларидан фойдаланишда, халқ хўжалигини ва бошқарувни замон талабларига мувофиқ қайта қуришда лозим бўлган даражада қатъият кўрсатилмади. Бунинг устига марказдаги, шунингдек жойлардаги кўпгина раҳбарлар эскирган усуллар билан иш кўришни давом эттиравердилар, янги шароитларда ишлашга тайёр эмасликлари сезилиб қолди. Интизом ва тартиб йўл қўйиб бўлмайдиган даражада пасайиб кетди. Талабчанлик ва масъулият сусайди. Планларга тузатиш киритишдан иборат яроқсиз практика оммавий тус олди. Шу йилларда социалистик экономиканинг энг зарур принципидан чекиниш содир бўлди, ҳолбуки бу—экономикада планни бажариш—хўжалик турмушининг қонуни ва нормасидир. Бу ҳодисаларга принципиал сиёсий баҳо берилмади, муносиб амалий хулосалар чиқарилмади.

Партия вужудга келган аҳволни танқидий таҳлил этиб, хўжалик қурилишига раҳбарликни кучайтириш ва аввало уюшқоқликни ҳамда меҳнат интизомини ошириш чора-тадбирларини кўрди. Бу чора-тадбирларни бутун халқ қўллаб-қувватлади ва улар олға томон қилаётган ҳаракатимизга маълум даражада кўмак берди. Натижада 1983 йилдан бошлаб муайян ижобий силжишлар рўй берди, бу ҳол ўн биринчи беш йиллик план бажарилишининг боришини бир мунча яхшилади.

	1981—1985 йиллардаги умумий ҳажм, миллиард сўмлик	1981—1985 йилларда 1976—1980 йилларга нисбатан мутлақ ўсиш, миллиард сўмлик	1981—1985 йилларда 1976—1980 йилларга нисбатан умумий ҳажмнинг ўсиши, процент ҳисобида
Истеъмол ва жамғарма учун фойдаланилган миллий даромад	2398	353	117
Саноат маҳсулоти	3778	628	120
Қишлоқ хўжалиги маҳсулоти (1983 йил нархларида)	1010	53	106
Ҳамма турдаги транспортнинг юк обороти (триллион тонна-километр)	37,1	5,7	118
Ишга туширилган асосий фондлар	815	147	122
Капитал маблағ	842	125	117
Чакана товар обороти	1466	226	118

Беш йиллик мобайнида миллий даромад 17 процент, саноат маҳсулоти 20 процент кўпайди. Индустрия тармоқлари орасида газ саноати тез ривожланди. Газ қазиб олиш ҳажми юзасидан мамлакат дунёда биринчи ўринга чиқди. Атом электр станцияларида электр энергия ҳосил қилиш икки ҳиссадан зиёд кўпайди. Машинасозлик маҳсулотининг айрим турларини ишлаб чиқариш илдам суръатлар билан ўсди. Қурилишда ҳам баъзи силжишлар рўй берди. Озиқ-овқат программасини амалга ошириш юзасидан катта тадбирлар ўтказилди, бу эса қишлоқ хўжалик маҳсулоти ҳажмини кўпайтириш имконини берди. Беш йилликнинг иккинчи ярмида ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигининг кўрсаткичлари яхшилана бошлади.

Ҳамма қийинчиликларга қарамай, партия фаровонликни ўстиришнинг XXVI съездда белгиланган планларини амалга ошириш учун бутун куч-ғайратни сарфлаганини таъкидламоқ керак. Ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ойлик иш ҳақи, колхозчиларнинг меҳнат ҳақи оширилди, ижтимоий истеъмол фондлари кўпайтирилди.

	XXVI съезд тасдиқлаган асосий йўналишлар бўйича	ҳақиқатда бажарилгани
Ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ойлик иш ҳақи, 1985 йилда 1980 йилга нисбатан процент ҳисобида	113—116	113
Колхозчиларнинг ўртача ойлик меҳнат ҳақи, 1985 йилда 1980 йилга нисбатан процент ҳисобида	120—122	129
Ижтимоий истеъмол фондлари, 1985 йилда 1980 йилга нисбатан процент ҳисобида	120	125
1981—1985 йилларда фойдаланиш учун топширилган уй-жойлар, жами саҳни миллион квадрат метр ҳисобида	530—540	552
1981—1985 йилларда фойдаланиш учун топширилган мактабгача тарбия муассасалари, миллион ўрин	2,5	2,9
1981—1985 йилларда фойдаланиш учун топширилган умумий таълим мактаблари, миллион ўрин	4,3	5,2
Касалхоналардаги ўринлар сони, 1985 йилда 1980 йилга нисбатан, процент ҳисобида	108—110	108,7
1981—1985 йилларда олий ва ўрта махсус ўқув юртларини битириб чиққан мутахассислар, миллион киши	10	10,5

Пенсия таъминоти, соғлиқни сақлаш системаси такомиллаштирилди, болали оилаларга давлат ёрдами бирмунча кўпайтирилди. Маориф соҳасига, мактаб ислоҳотини амалга оширишга катта ресурслар сарфланди. Аввалги беш йилликларда бўлгани каби уй-жой қурилиши кенг миқёсда олиб борилди. 10 миллионтадан кўпроқ квартира фойдаланиш учун топширилди. Партиянинг кўрсатмаларига мувофиқ қишлоқни социал жиҳатдан ўзгартириш, қишлоқ билан шаҳар аҳолисининг турмуш даражасини бир-бирига яқинлаштириш жараёни давом эттирилди.

Шу тариқа беш йиллик мобайнида анчагина иш қилинди. Айни пайтда биз беш йиллик якунларига холисона баҳо беришимиз, олға томон қиладиган ҳаракатимизга халақит бераётган жиддий камчиликларни партиявий принципиаллик билан очиб ташлаб, келажак учун зарур хулосалар чиқариб олишимиз керак.

Беш йиллик план топшириқлари даражасига тўла-тўкис чиқиб олишга муваффақ бўлинмаганини очиқ-ойдин айтиш керак. Кўпгина тармоқлар белгиланган марраларни эгаллай олмадилар. Умуман беш йилликда 35 миллион тонна тайёр прокат, 145 миллион тонна кўмир, 50 миллион тоннадан кўпроқ нефть, 16 миллиард сўмлик истеъмол моллари берилмай қолди. Машиналар ва асбоб-ускуналарнинг структураси, техникавий даражаси ва сифати ҳамиша ҳам халқ хўжалигининг эҳтиёжларига мос келавергани йўқ. Химия, ўрмон ва ёғочсозлик саноатида доимо орқада қолишга йўл қўйилди. Асосий умумқурилиш министрликлари планларни йил сайин бажармай келдилар. Қишлоқ хўжалигига сарфланган катта ресурслардан муносиб самара ололмадик. Самарадорлик юзасидан берилган топшириқлар сурункасига бажарилмай қолаверди, фан-техника тараққиёти суст амалга оширилди.

Мана шуларнинг ҳаммаси экономикани ривожлантиришнинг умумий натижаларига, унинг пропорцияларига таъсир қилмай қолмади, бир неча миллиард сўмлик миллий даромаддан маҳрум бўлинди. Натижада фаровонликни оширишнинг бир қанча топшириқлари, жумладан, реал даромадлар, чакана товар обороти юзасидан берилган топшириқлар бажарилмай қолди. Молия ва пул муомаласининг ҳолати мураккаблашди.

Шундай қилиб, ўртоқлар, узоқ давр мобайнида тўпланиб қолган камчиликлар юки шу қадар катта эдики, уни қисқа муддатларда тугатишнинг иложи бўлмади. Кўрилган айрим чора-тадбирлар экономикадаги салбий тенденцияларни ўзгартира олмади, уни барқарор ва узлуксиз ривожланиш йўлига олиб чиқа олмади. Туб ўзгаришлар, чуқур қайта қуришлар керак эди. Шунинг учун ҳам партия мамлакат олдида турган вазифаларни тубдан ҳал этиш йўлларини астойдил излади. КПСС Марказий Комитетининг жамиятимиз ҳаётида бурилиш нуқтаси бўлган 1985 йил апрель Пленуми коммунистларни, совет халқини айни шундай қайта қуришга даъват этди. Худди шундай қайта қуриш етилган эҳтиёжларга, партиянинг социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш йўлига мос бўлиб тушади **(Қарсаклар).**

Бунинг учун халқ хўжалигимиз ихтиёрида ҳамма шарт-шароитлар —қудратли ишлаб чиқариш, фан-техника ва интеллектуал потенциал, малакали кадрлар, табиий ресурслар бор. Ҳозирги бош вазифа планли социалистик системанинг афзалликлари ва ошиб бораётган имкониятларидан фойдаланиб, КПССнинг иқтисодий стратегиясини сабот билан турмушга татбиқ этишдан иборат.

II. МАМЛАКАТ СОЦИАЛ-ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТИНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ—2000 ЙИЛГАЧА БЎЛГАН ДАВРДАГИ СТРАТЕГИК ВАЗИФА

Ўртоқлар!

Асосий йўналишлар лойиҳасидаги конкрет вазифалар ва рақамларда партиянинг 2000 йилгача мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, совет жамиятининг сифат жиҳатидан янги ҳолатига эришиш, унинг ишлаб чиқарувчи кучларини тубдан ўзгартириш, ишлаб чиқариш муносабатларини такомиллаштириш соҳасидаги программавий кўрсатмаси ўзининг моддий ифодасини топади.

Мамлакат олдида турган вазифаларнинг кўлами ва мураккаблиги ошганлиги, аввало бу вазифаларни бажариш бир ёки икки беш йиллик доирасига сиғмаслиги сабабли ўн беш йиллик истиқбол танлаб олинди. Айни вақтда бу фан-техника революцияси ҳозирги босқичининг энг муҳим ютуқларидан унинг ривожи прогнозларини эътиборга олиб, тўла-тўкис фойдаланиш мумкин бўлган энг мақбул муддатдир.

Асосий йўналишлар лойиҳаси йирик проблемаларни ҳал этишнинг илмий асосланган ечимларига, асосан 2000 йилгача бўлган даврни қамраб оладиган тармоқ комплекс Программаларига: Озиқ-овқат ва энергетика программаларига, машинасозликни ва халқ хўжалигини химиялашни юксалтириш, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни ва хизмат соҳасини ривожлантириш программасига таянади. Шундай қилиб, ўн беш йиллик истиқболни аниқ-равшан кўриш мумкин ва бу истиқбол пухта текширилган пойдеворга асосланади.

Экономика XX аср охирида чиқиб олиши лозим бўлган марралар КПССнинг янги таҳрирдаги Программаси кўрсатмаларига тўла мувофиқ равишда белгиланган. Миллий даромад ва саноат маҳсулоти ҳажми икки ҳисса кўпайтирилади. Мамлакатнинг ишлаб чиқариш аппарати анча кучайтирилади ва тубдан ўзгартирилади. Натижада 15 йил ичида Совет ҳокимиятининг шундан аввалги бутун даври мобайнида орттирилганига тахминан тенг иқтисодий потенциал барпо этилади, коммунизмнинг моддий-техникавий базасини барпо этишда катта қадам қўйилади.

Социализм шароитида ижтимоий ишлаб чиқаришнинг олий мақсади — халқ моддий ва маданий турмуш даражасини муттасил оширишдан иборат. Ҳозирги босқичда коммунистик партия фаровонликни сифат жиҳатидан янги поғонага кўтариш вазифасини қўймоқда.

Меҳнат соҳасидаги — инсон фаолиятининг энг асосий соҳасидаги социал проблемаларни ҳал этишга жуда катта аҳамият берилмоқда. Биринчи галда оғир, бир хилдаги зерикарли ишларни анча қисқартириш лозим. Қўл меҳнатининг улуши икки ҳиссадан кўпроқ камайтирилади. Бу тадбир 20 миллиондан ортиқ кишини кам малакали ишдан халос қилиш, уларнинг фаолиятини мамнуният бахш этадиган мазмунли фаолиятга айлантириш имконини беради.

Ўн беш йил мобайнида моддий фаровонлик ва маънавий ривожланишнинг зарур, жамият барча табақалари учун айниқса муҳим проблемаларини тубдан ҳал этиш кўзда тутилади. Гап аввало юқори сифатли ва хилма-хил моллар ҳамда хизматларга ошиб бораётган тўлов қобилиятига эга бўлган талабни тўла-тўкис қондириш ҳақида, овқатланишнинг фан тавсия этаётган оқилона нормаларига эришиш тўғрисида бормоқда. 2000 йилга бориб, катта социал аҳамиятга молик вазифа ҳал қилиниши — ҳар бир совет оиласи алоҳида уй-жой — квартира билан ёки шахсий уй билан таъминланиши лозим. Бу вазифани амалга ошириш учун бутун куч ва воситани имкони борича кўпроқ сафарбар этиш, марказда ҳам, жойларда ҳам бу ҳаётий масалага доимо эътибор бериб туриш керак бўлади.

Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш системаси, медицина хизмати тубдан яхшиланиши, маданият, дам олиш ва спортнинг, бутун социал соҳанинг моддий базаси анча кенгайтирилиши ва мустаҳкамланиши керак.

Олға томон қиладиган ҳаракатимиз самарадорлиги ва суръатларини анча ошириш йўли билангина ижтимоий ишлаб чиқаришнинг ва халқ фаровонлигининг бундай марраларига белгиланган муддатларда чиқиб олиш мумкинлиги равшан.

Суръатлар масаласи партиянинг иқтисодий сиёсатида ҳамиша марказий масалалардан бири бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. Ҳозирги босқичда мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш концепцияси асосида бу масала принципиал аҳамият ва янги мазмун касб этмоқда.

Биринчидан, миллий даромаднинг ўсиб борадиган динамикаси кўзда тутилмоқда. Миллий даромадни ўстириш суръатлари ўтган беш йилликдаги йилига ўрта ҳисобда 3,1 процентдан ўн тўртинчи беш йилликда 5 процентга етказилади. Шу тариқа сўнгги учта беш йилликдаги суръатлар секинлашувининг салбий тенденцияси бартараф этилади. Миллий даромаднинг мутлақ ўсиши янада кўп даражада оширилади. Натижада шу давр ичида ҳосил қилинган миллий даромаднинг жами миқдори тахминан 12 триллион сўмни ташкил этади, бу эса Совет ҳокимиятининг шундан аввалги йилларида ҳосил қилинган миллий даромаддан кўпдир. Кенг миқёсли иқтисодий ва социал вазифаларни айни бир вақтда ҳал этиш учун миллий даромадни кўпайтириш суръатлари ва мутлақ ўсишини шу қадар ошириш зарур. Мамлакатнинг мудофаа қобилиятини муносиб равишда сақлаш учун ҳам шундай қилиш керак бўлади.

Иккинчидан, жадаллаштириш жараёнида ишлаб чиқаришнинг кучайиб ва ўзгариб бораётган ижтимоий эҳтиёжларга тўлиқроқ мос бўлиб тушадиган янада уйғун структурасини вужудга келтириш лозим. Бунинг маъноси шуки, ўсишнинг ҳар бир проценти, ҳар бир сўми юксак истеъмол хусусиятларига эга бўлган, халқ хўжалигига ва аҳолига керакли сифат жиҳатидан янги, самарали маҳсулотни берадиган бўлиши керак. Иқтисодий ўсиш замонавий стратегиясининг энг зарур талаби мана шундан иборат.

Учинчидан, энг муҳими шундан иборатки, суръатларни оширишга принципиал янги асосда — ҳар томонлама ва изчил интенсивлаш асосида эришилмоғи керак. Партия шу вазифани ўртага қўйиш билан бирга уни ҳал қилишнинг бош воситасини ҳам кўрсатиб бермоқда — бу восита фан-техника тараққиётини тубдан жадаллаштиришдан, фан техниканинг юксак марраларига эришишдан иборат. Бу — ҳаракатимиз беш йилликдан беш йиллик сари тобора зўр куч билан амал қилаверадиган тезлаткичдир.

Партия интенсивлаш масаласига комплекс тарзда ва кенг миқёсда ёндашмоқда. Экономикамиз шундай марраga чиқиб олдики, энди у илгари бўлганидек, ресурсларни тобора кўпроқ ошириш ҳисобига эмас, балки ишлаб чиқаришни ҳар томонлама интенсивлаш — бутун жабҳа бўйлаб интенсивлаш йўлидан ривожланиши ва тезроқ ривожланиши мумкин. Меҳнат унумдорлигини оширишгина эмас, шу билан бирга материал сарфини ва фонд сарфини камайтириш, айрим тармоқларни эмас, балки бутун халқ хўжалигини интенсивлаш изига ўтказиш ҳам белгиланмоқда. Бу — иқтисодий ва социал тараққиётни жадаллаштиришнинг бирдан-бир тўғри йўлидир.

Ижтимоий меҳнат унумдорлигини ошириш пировард натижада социализмнинг туб проблемаларини ҳал этишнинг энг катта йўлидир. Ижтимоий меҳнат унумдорлигининг дунёдаги олий даражасига чиқиб олиш тўғрисида бизга Ленин васият қилган программавий вазифани амалга оширишда яқин ўн беш йил ичида ҳал қилувчи қадам қўйилади. Асосий йўналишларда умуман халқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини 2000 йилга бориб, 2,3 — 2,5 баравар ошириш кўзда тутилмоқда. Натижада совет экономикаси тараққиётнинг сифат жиҳатидан янги йўлига чиқиб олади: ишлаб чиқаришни ўстириш биринчи марта меҳнат ресурсларига бўлган эҳтиёжни айни бир вақтда қисқартириш йўли билан таъминланади. Шу тариқа кўпгина социал масалаларни ҳал қилиш учун янада катта имкониятлар очилади. Мана шуларнинг ҳаммаси халқ хўжалигининг ошиб борувчи динамикасини эътиборга олиб, меҳнат ресурсларини тақсимлаш структурасини оқилона шакллантириш ҳамда айни вақтда аҳолининг иш билан тўла-тўкис ва самарали банд бўлишини таъминлаш имконини беради. Бу вазифа социалистик ижтимоий тузумнинг характери ва моҳиятидан келиб чиқади.

Экономиканинг моддий ресурсларга эҳтиёжларини қондиришга принципиал бошқача ёндашиш муҳокама этилаётган ҳужжатга асос қилиб олинган. Ўтган йилларда бу эҳтиёжлар асосан ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳисобига қондирилган бўлса, истиқболда ёқилғи, энергия, хом ашё, металл ва бошқа материалларга бўлган эҳтиёжлар ўсишининг 75—80 проценти уларни тежаш йўли билан қондирилишига эришиш вазифаси қўйилмоқда. Тараққиётнинг бу йўналиши халқ хўжалиги учун нақадар самарали эканлиги ҳақида қуйидаги мисол тасаввур беради. Агар экономиканинг ўсиш характери эскичасига қолганда, аср охирига бориб бизга ҳозир лойиҳалаштирилаётганига нисбатан тахминан 50 миллион тонна кўп прокат керак бўлур эди. Ресурсларни тежаш йўлини амалга ошириш ишлаб чиқаришнинг энергия ва материал сарфини анча камайтириш имконини беради.

Ишлаб чиқариш аппаратини жадал кучайтириш ва техникавий жиҳатдан такомиллаштириш фондларнинг самарадорлигига нисбатан, айниқса юксак талаблар қўяди. Афсуски, фондларнинг самарадорлиги камайиб боришидан иборат салбий тенденция ҳали ҳам бартараф этилгани йўқ. Келгуси ўн беш йилда бу кўрсаткичнинг динамикасида ҳам бурилиш қилиш: биринчи босқичда — 90-йилларнинг биринчи ярмида — фондларнинг самарадорлигини барқарорлаштириш, кейинчалик эса унинг ошиб боришини таъминлаш кўзда тутилмоқда.

Халқ хўжалигини фан-техника революциясининг ютуқлари асосида янги техника билан реконструкция қилиш—чинакам тарихий аҳамиятга молик вазифадир. Шундай қилгандагина ҳар томонлама интенсивлаш йўли пухта пойдеворга таянади. Бу ўринда гап мамлакатнинг моддий-техникавий базасини тез янгилаш ва сифат жиҳатидан такомиллаштириш тўғрисида бормоқда. Унинг доимо юксак даражада бўлиши ва жаҳондаги ютуқларга мос келиши жуда муҳимдир. Бу жараён ҳамма тармоқларни ўз ичига олиши керак. Ҳар бир министрлик, ҳар бир корхона ишлаб чиқариш фондларини планли равишда янгилашнинг конкрет программасига эга бўлиши ва бу программани сабот билан амалга ошириши лозим. Иқтисодий масалаларнигина эмас, шу билан бирга йирик социал масалаларни ҳам ҳал этиш учун шундай қилиш зарур.

Экономикани ривожлантириш ва халқ фаровонлигини оширишнинг партия узоқ муддатли истиқбол учун белгилаётган мақсадлари ва бош вазифалари мана шундан иборат. Бу мақсад ва вазифалар улуғвордир. Уларни амалга ошириш мамлакатни ижтимоий тараққиёт йўлидан анча олға силжитади, унинг дунёдаги иқтисодий позицияларини кўп жиҳатдан мустаҳкамлайди, социализмнинг жозиба кучини янада оширади. Белгиланган режаларни рўёбга чиқариш учун бутун куч ва резервларимизни сафарбар этиш, социалистик ишлаб чиқаришни ўстиришнинг ва унинг самарадорлигини оширишнинг ҳамма омилларини ҳаракатга келтириш лозим.

Бинобарин, инсон омилини ҳар томонлама кучайтириш жуда муҳим вазифадир. Айни меҳнат билан режаларимиз рўёбга чиқарилади, конкрет ишларда мужассамлаштирилади. Шу сабабли ҳар бир меҳнаткаш партиянинг программавий вазифаларини дилга яқин тутиши, уни ўзининг манфаатларига, бутун жамиятнинг манфаатларига мос бўлиб тушадиган жонажон иш деб билиши жуда муҳим сиёсий вазифадир. Бу — Ватанимиз равнақининг, коммунистик қурилишдаги янги муваффақиятларнинг ишончли гаровидир. **(Қарсаклар).**

Белгиланаётган ўзгартишларнинг теранлиги ва кенг миқёслилиги халқ хўжалигига раҳбарлик соҳасидаги ишни янги, янада юқори поғонага кўтаришни талаб қилади. Ҳамма тармоқлар ва республикалар яқин ўн беш йил учун аниқ-равшан кўрсаткичларга эга бўлишлари керак. Шу йўл билангина биз ўсишимиз поғоналарини равшан белгилаб олишимиз, хўжалик юритишнинг шу аср охиригача кўзланаётган мақсади ва тактикаси давомийлигини таъминлашимиз, партиянинг иқтисодий стратегиясини амалга оширишда ҳар бир беш йилликнинг ўрни ва ролини белгилаб олишимиз мумкин.

III. ЎН ИККИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИК—ПАРТИЯ ИҚТИСОДИЙ СТРАТЕГИЯСИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА МУҲИМ БОСҚИЧ

Ўн иккинчи беш йиллик партиянинг узоқ муддатли иқтисодий стратегиясини амалий равишда рўёбга чиқаришнинг биринчи ва ғоят масъулиятли босқичидир. Шу йилларда экономикани анчагина ўстиришни таъминлаш ва уни янада юқори ривожлантириш траекториясига — жадаллаштириш траекториясига олиб чиқиш лозим.

Беш йилликнинг бош вазифаси шу позицияларда туриб белгиланди. Бу вазифа фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, ишлаб чиқаришни техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкциялаш, барпо этилган ишлаб чиқариш потенциалидан интенсив фойдаланиш, бошқарув системасини, хўжалик механизмини такомиллаштириш негизида экономикани ривожлантириш суръатлари ва самарадорлигини оширишдан ҳамда шу асосда совет халқининг фаровонлигини янада юксалтиришга эришишдан иборат.

(Давоми учинчи бетда).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

Ўртоқ Н. И. РИЖКОВ докладининг давоми

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Делегат ўртоқлар, Асосий йўналишлар лойиҳасида кўзда тутилган ижтимоий ишлаб чиқаришни ва унинг самарадорлигини ўстириш кўрсаткичлари ўн иккинчи беш йилликнинг бош вазифасини амалга оширишни тўла-тўкис таъминлашини сизларга маълум қилишга ижозат бергайсизлар.

Халқ хўжалигининг динамикаси энг муҳим иқтисодий кўрсаткичларнинг мутлақ ўсиши ошиб боришида ўзининг яққол ва ишонарли ифодасини топади. 1986—1990 йилларда миллий даромаднинг ўсиши 1,6 баравар кўпаяди. Ўтган беш йилликда бу кўрсаткич пасайганини айтиб ўтмоқ керак.

	Мутлақ ўсишлар, миллиард сўм		Ўртача йиллик ўсиш процент ҳисобида	
	1985 йил 1980 йилга нисбатан	Асосий йўналишлар лойиҳасига кўра 1990 йил 1985 йилга нисбатан	Ўн биринчи беш йиллик	Асосий йўналишлар лойиҳасига мувофиқ ўн иккинчи беш йиллик
Истеъмол ва жамғарма учун фойдаланиладиган миллий даромад	71	96—111	3,1	3,5—4,0
Саноат маҳсулоти	135	169—194	3,7	3,9—4,4
Шу жумладан:				
ишлаб чиқариш воситалари ишлаб чиқариш («А» группаси)	99	123—142	3,6	3,7—4,2
Истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш («Б» группаси)	36	46—52	3,9	4,1—4,6
Қишлоқ хўжалик маҳсулоти (ўтган беш йилликка нисбатан ўртача йиллик ишлаб чиқаришнинг ўсиши, 1983 йил нархларида)	11	28—32	1,1	2,7—3,0
Чакана товар обороти	46	59—73	3,1	3,4—4,0
Аҳолига хақ тўланадиган хизмат кўрсатиш ҳажми	9,8	13,7—18,2	5,0	5,4—7,0

Натижада 1990 йилда миллий даромад ҳажми 614 миллиард сўмга, саноат ишлаб чиқариш ҳажми эса 1 триллион сўмга етади. XX аср охирги ўн йиллигининг бошланиши арафасида экономикамиз ана шундай суръатлар ва кўламлар билан белгиланадиган бўлади.

Ўн иккинчи беш йилликнинг яна бир хусусияти бор. У шундан кейинги ўн йилликда мамлакатни социал иқтисодий ривожлантириш суръатларини ошириш учун замин яратиши керак. Бу эса халқ хўжалик нисбатларини шакллантириш пайтида капитал маблағлар сарфлаш сиёсатига алоҳида эътибор беришни талаб қилади. Кейинги ўн беш йил мобайнида капитал маблағ ўсиши суръати муттасил ва анча камайди, бу эса асосий фондлар янгиланишининг, қувватлар ўсишининг сустлашишига ва охир натижада халқ хўжалигининг ривожланишига таъсир этмай қолмади.

КПСС Марказий Комитети жадаллаштириш йўлига асосланиб, ўн иккинчи беш йилликда ишлаб чиқаришга сарфланадиган капитал маблағларнинг ўсиш суръатини ўтган беш йилликдаги 16 процент ўрнига 25 процентга етказишни мақсадга мувофиқ деб топди. Бу эса, табиийки, миллий даромадни тақсимлашда нисбатларни муайян даражада ўзгартиришни талаб қилади. Жорий мақсадларга ҳам, стратегик мақсадларга ҳам эришиш учун ана шундай қилиш зарур. Кейинчалик жамғарма улушининг барқарорлашиши ва ҳатто бир мунча камайиши кўзда тутилмоқда.

Шуни таъкидлаш кераки, жамоат ишлаб чиқариши самарадорлиги ўсиб бораётган шароитда шу тахлитда иш юритилади, бу эса совет кишилари турмушининг моддий даражасини белгилайдиган истеъмол фондининг абсолют ҳажмини анча ошириш имконини беради. Қуйидаги маълумотларни келтириб ўтмоқчиман. Ўн иккинчи беш йилликда истеъмол фондининг ўсиши ўтган беш йилликдаги 55 миллиард сўм ўрнига 74 миллиард сўмни ташкил қилади. Аҳоли реал даромадларининг ўсиши жадаллашади. Ривожланишнинг бундай характери партиянинг планларимиз социал йўналишини кучайтиришга қаратилган ва узоқ муддатга мўлжалланган йўлига тамомила мос бўлиб тушади.

Ўн иккинчи беш йилликда актуал иқтисодий ва сиёсий вазифани — халқ хўжалигини ривожланишнинг интенсив йўлига ўтказиш вазифасини амалга оширишда қатъий қадам қўйиш мўлжалланади. Энг муҳим ресурслар ўсишини анча камайтирган ва айни вақтда ишда барча сифат кўрсаткичларини яхшилаган ҳолда пировард натижаларнинг ўсишига, эришиш кўзда тутилади.

	Беш йилликдаги ўсиш (процент ҳисобида)		
	1981—1985 йилларда	Асосий йўналишлар лойиҳасига кўра 1986—1990 йилларда	Ўсиш суръатларининг ортиши (+) камайиши (—)
I. Ишлаб чиқариш натижалари			
Истеъмол ва жамғарма учун фойдаланиладиган миллий даромад	17	19—22	+2—5
Саноат маҳсулоти	20	21—24	+1—4
Қишлоқ хўжалик маҳсулоти (ўртача йиллик ҳажми)	6	14—16	+8—10
II. Энг муҳим ресурслар			
Моддий ишлаб чиқариш тармоқларида банд бўлган кишилар сони	2,3	0,5	— 1,8
Асосий ишлаб чиқариш фондлари	37	30	— 7
Меҳнат предметлари ишлаб чиқариш	17	15	— 2

Асосий йўналишларда ижтимоий меҳнат унумдорлигини ўтган беш йилликдаги 16,5 процент ўрнига 20—23 процент ошириш кўзда тутилади. Миллий даромад, саноат ва бошқа ишлаб чиқариш тармоқларининг бутун ўсишига биринчи марта амалда меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига эришиш мўлжалланади. Бу эса янги беш йилликнинг принципиал хусусиятларидан биридир. Шу йилларда меҳнат ресурсларининг ўсиши қисқаради ва ҳаммаси бўлиб 3,2 миллион кишини ташкил қилади. Меҳнат унумдорлиги планда кўзда тутилган даражада оширилмаса, халқ хўжалигида қўшимча равишда 22 миллиондан зиёд ходим керак бўлур эди. Бизда эса бундай меҳнат ресурслари йўқ. Ўн иккинчи беш йилликда мавжуд ўсиш билан кифояланибгина қолмай, балки уни деярли тамомила маориф, соғлиқни сақлаш, бошқа социал-маданий тармоқларга сарфлаш имконияти туғиладики, ваҳоланки, ўтган беш йилликда меҳнат ресурсларининг ўсиши ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш соҳалари ўртасида тахминан тенг тақсимланган эди.

Партия ишлаб чиққан йўлга мувофиқ тежамкорликни ёқилғи, хом ашё ва бошқа материалларга қўшимча эҳтиёжни қондиришнинг асосий манбаига айлантиришдек муҳим вазифани ҳал этиш анча жадаллашади. Яқин беш йил ичида энг муҳим ресурсларга бўлган эҳтиёжнинг 60—65 процент ўсишини тежамкорлик ҳисобидан таъминлаш мўлжалланади. Натижада 1990 йилда халқ хўжалиги бўйича умуман моддий харажатларни тежаш икки баравар кўпаяди. Мамлакат тарихида ҳали ҳеч қачон ресурсларни ана шундай катта кўламда тежашга эришилмаган эди. Бу эса тараққиётимиз ҳозирги босқичининг объектив талабларини акс эттиради.

Ресурсларни тежаш проблемасини ҳал этиш йўллари хилма-хилдир. Энг янги техника ва технологиядан, замонавий ташкилий формалардан, таъсирчан иқтисодий механизмдан кенг фойдаланиш — биринчи галда мана шу йўллардир. Меҳнаткашлар, барча совет кишилари бу катта ишнинг манфаатдор ва актив қатнашчилари бўлиб қоладиган моддий шароитлар ва маънавий-ахлоқий иқлимни ҳар бир коллективда вужудга келтириш керак, албатта.

Иккиламчи ресурслардан иложи борича кўпроқ фойдаланиш — ишнинг муҳим йўналишларидан биридир. Бу ресурсларнинг ишлаб чиқариш истеъмолидаги улуши ҳали унча катта эмас, ваҳолонки, айрим республикаларда, масалан, Украина ССРда анчагина ижобий тажриба тўпланган. Қардош социализм мамлакатларида ҳам бу соҳада катта ютуқларга эришилганлигини биламиз. Истиқболда иккиламчи хом ашёнинг улушини анча ошириш ва ўрта ҳисобда камида 10—12 процентга етказиш мўлжалланади. Министрликлар ва иттифоқдош республикаларнинг раҳбарлари бу ишга муносабатларини тубдан ўзгартиришлари керак. Кўпинча эса улар, образли қилиб айтадиган бўлсак, ғоят катта бойликнинг устида турган ҳолда хом ашё етишмаслиги хусусида шикоят қиладилар. Бунда атроф-муҳитга етказиладиган жуда катта зарарни ҳам унутиш ярамайди. СССР Госплани ва СССР Госснаби иккиламчи ресурслардан фойдаланишга принципиал, давлат позициясидан ёндашишлари шарт.

Самарадорликни оширишнинг энг муҳим проблемалари орасида маҳсулот ва иш сифати энг жиддий ва кечиктириб бўлмайдиган проблема деса бўлади. Бу — иқтисодий масалагина эмас, балки сиёсий масала ҳамдир. Тарихан қисқа муддат ичида маҳсулотнинг кўп турларини ишлаб чиқариш ҳажми бўйича биз дунёда олдинги марраларга чиқиб олдик. Эндиликда биз сифат проблемасини янада қатъият билан ҳал эта оламиз ва ҳал этишимиз шарт. Халқ хўжалиги шундай маррага етдики, бундан буён сифат соҳасидаги аҳволни тубдан яхшиламай туриб, бирорта йирик ишлаб чиқариш ва социал вазифани ҳал этиб бўлмайди.

Маҳсулот сифатини ошириш — бу, оқибат натижада, унинг миқдори, ресурсларни тежаш, ижтимоий эҳтиёжларни тўлароқ қондириш масаласи ҳамдир. Биттагина мисол келтириб ўтмоқчиман. Мамлакатда шиналар масаласи нақадар жиддий бўлиб турганлиги яхши маълум. Нефтни қайта ишлаш ва нефть саноати министрлиги ҳам буни билади. Мазкур вазифани ҳал этишнинг энг тежамли йўли — шиналарнинг ишлаш муддатини оширишдир. Бу кўрсаткични 10 процент ошириш йилига 6 миллион дона шина чиқаришга тенгдир. Бу эса халқ хўжалигининг ҳам, аҳолининг ҳам талабларини қондириш учун ҳозир етишмаётган шиналар миқдорига тенгдир. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Асосий йўналишлар лойиҳасида беш йилликда олий категорияли сифатга эга бўлган саноат маҳсулоти салмоғини тахминан икки баравар ошириш мўлжалланади. Бунда аттестациянинг роли ва объективлигини анча ошириш зарур. Сифатнинг паст бўлишига йўл қўювчи корхоналарни моддий ва маънавий жиҳатдан албатта жазолайдиган хўжалик механизмидан самарали фойдаланиш ҳозирги куннинг актуал вазифасидир. Аксинча, замонавий юқори сифатли маҳсулот чиқараётган меҳнат коллективлари (бундай коллективлар бизда озмунча эмас) рағбатлантирилиши, рағбатлантирилганда ҳам саҳийлик билан рағбатлантирилиши керак. Бу йўналишда ҳозир муҳим қарорлар қабул қилинди: каттагина устама ҳақ ва жиддий жазо чоралари жорий этилди. Сифатга нисбатан янги талаблар ҳеч кимни эсанкиратиб қўймаслиги учун корхоналар ва бирлашмалар ўз ишларини тезда қайта қуриб олишлари керак.

Сифатни ошириш — умумхалқ вазифасидир, бинобарин уни бошқаришнинг барча бўғинлари, барча корхоналар, барча меҳнаткашларнинг куч-ғайрати билан ҳозирги замон фан-техникасининг ютуқларига, омманинг ташаббусига ва ижодкорлигига таянган ҳолдагина ҳал этиш мумкин. Бунда ҳамма воситалар: иқтисодий, маъмурий, тарбиявий воситалар билан иш кўриш зарур. Бу борада ҳам чала-чулпа иш қилиб бўлмайди. Кучларни тўла-тўкис сафарбар этиш, қабул қилинадиган қарорларни қатъият ва изчиллик билан амалга ошириш керак бўлади. КПСС Марказий Комитети барча меҳнаткашларга сифат тўғрисида мурожаат қилган хатида масала шу тарзда қўйилган эди. Бу масала худди шу тарзда ҳал этилиши керак. **(Давомли қарсаклар).**

Ўртоқлар! Асосий йўналишлар лойиҳасида ишлаб чиқаришни ва халқ фаровонлигини ўстириш юзасидан жуда масъулиятли ва тиғиз топшириқлар белгиланган. Шу йилларда Совет Қуролли Кучларини Ватанимиз ҳимояси учун ҳамма зарур нарсалар билан тўла-тўкис таъминлаш кўзда тутилган. Партиянинг узоқ муддатли стратегиясини амалга оширишга асос соладиган ўн иккинчи беш йиллик ўсиш суръатлари нуқтаи назаридан ҳам, самарадорлик нуқтаи назаридан ҳам бурилиш беш йиллиги бўлиб қолиши керак. Беш йиллик планнинг бажарилишини ташкил этишда ҳам бу беш йиллик бурилиш ясаши лозим.

Беш йилликни бажаришда оғирлик маркази унинг охирги йилларига суриб қўйиладиган ўтмиш сабоқларидан хулосалар чиқариб олиш лозим. КПСС Марказий Комитетининг йўл-йўриқларига биноан беш йилликнинг биринчи йили — 1986 йилдаёқ халқ хўжалигини ривожлантиришнинг шундай суръатлари кўзда тутилганки, бу суръатлар беш йиллик план-топшириқларини баравар тақсимлаш ва бу билан уни бажариш учун реал шароитлар яратиш имконини беради. Буларнинг ҳаммаси беш йилликнинг бошиданоқ астойдил ишлашни талаб қилади ва кейинги йилларга зарур маром бағишлайди.

Яқин орадаги ташкилотчилик ва социал резервларни сафарбар этар эканмиз, вақтни бой бермаслигимиз ҳамда жадаллаштиришнинг энг асосий, узоқ муддатга мўлжалланган омилларини ва аввало, фан-техника тараққиётини ишга солишимиз зарур. Ишнинг ана шу йўналишларини жамлаган тақдиримиздагина биз планларимизни амалга оширамиз, белгиланган социал вазифаларни ҳал этамиз.

Бизнинг мамлакатимиз фан ва техникани ривожлантиришга ҳамиша алоҳида эътибор бериб келди. Тарихан қисқа муддат ичида вужудга келтирилган қудратли илм-фан потенциали ҳар бир босқичда йирик халқ хўжалик ва мудофаа вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш имконини берди. Аммо шу нарса сир эмаски, биз катта илмий ечимларга, илғор ғояларга эга бўла туриб, кўпинча прогрессив технологияларни ва ҳатто мамлакатимизда вужудга келган технологияларни ўзлаштиришда орқада қоламиз. Бундай аҳволнинг вужудга келишида министрликларнинг техника сиёсатидаги камчиликлари, баъзан эса уларнинг истиқболга назар ташлаш иштиёқларининг йўқлигидан бошқа нарса сабаб бўлаётгани йўқ.

КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленумида ҳамда ўтган йил июнь ойида партия Марказий Комитетида ўтказилган кенгашда чуқур таҳлил асосида фан-техника тараққиёти йўлидаги ғовларни қатъият билан бартараф этиш, унинг барча йўналишларида туб, революцион силжишларни таъминлаш масаласи ғоят жиддий қилиб қўйилди. Партия ишлаб чиққан фан-техника тараққиётини жадаллаштиришни бошқариш стратегияси, биринчидан, фан ва техникани кенг жабҳа бўйлаб олға силжитишдан, мавжуд воситаларни ҳал қилувчи йўналишларга жамлашдан иборатдир. Иккинчидан(ишончли, практикада синалган техника янгиликлари маънавий жиҳатдан эскириб қолишига йўл қўймай, энг кўп самара олиш мақсадида улардан оммавий тарзда фойдаланиш учун имконият яратиш керак. Учинчидан, меҳнат унумдорлигини кўп карра оширадиган принципиал жиҳатдан янги техника ва технологиянинг яратилиши ва ўзлаштирилишини таъминлайдиган илмий, лойиҳалаш ва конструкторлик ечимларини тез ва собитқадамлик билан олиб бориш лозим. Ўн иккинчи беш йилликда бу масалаларнинг ҳал этилиши амалий йўлга қўйилади.

Фан-техника тараққиётининг энг муҳим йўналишларидан бири — илғор технологияларни кенг кўламда ўзлаштиришдир. Биз ана шу йўлга ўтиб олсаккина ишлаб чиқаришнинг айрим турларинигина эмас, балки бутун-бутун тармоқларни ҳам сифат жиҳатидан янги ҳолатга олиб борадиган силжишларга эриша оламиз. Ўн иккинчи беш йилликда ҳар бир тармоқ учун прогрессив, таянч технологияларни татбиқ этишни 1,5—2 баравар кенгайтириш мўлжалланади. Мембрана, лазер, плазма технологиялари сингари принципиал жиҳатдан янги технологиялар, ўта юқори босимли ва импульс нагрузкали ва шу сингари жараёнлардан фойдаланиладиган технологиялар муҳим ўрин эгаллайди. Уларни татбиқ этиш кўламлари бир неча баравар ортади, бу эса, шубҳасиз катта иқтисодий самара келтиради.

Яна бир йўналиш — ишлаб чиқаришни автоматлаштириш ва механизациялашдан иборат. Бу тадбирлар иш жойларини тубдан ўзгартириши, ишчилар, колхозчилар, зиёлиларнинг меҳнатини янада унумли, ижодий, жозибали қилиши керак. Бу—партия ўз олдига қўяётган энг муҳим социал вазифалардан биридир. Халқ хўжалиги бўйича автоматлаштириш даражаси ўрта ҳисобда икки баравар ортади. Саноатда технология жараёнларини бошқаришнинг 5 мингга яқин автоматлаштирилган системаларини жорий этиш мўлжалланади.

Автоматлаштиришнинг ҳозирги босқичи электрон-ҳисоблаш техникасидаги революцияга, халқ хўжалигини электронлаштиришга таянади. Беш йиллик мобайнида барча турдаги электрон-ҳисоблаш машиналарининг янги авлодларини — супер — ЭҲМдан тортиб мактаб таълимида фойдаланиладиган шахсий ЭҲМгача яратиш кўзда тутилган. Беш йилликда ҳисоблаш техникаси воситаларини ишлаб чиқариш умуман 2,3 баравар кўпаяди. Барча тармоқлар учун чиқарилаётган машина ва ускуналарни кенг кўламда электронлаштириш вазифаси қўйилмоқда. Келажагимиз шундай техника билан боғлиқ.

Ўн иккинчи беш йилликда автоматлаштиришнинг характерли хусусияти — юксак унумдорликни таъминлайдиган робот техникасини, роторли ва роторли-конвейер линияларини, ўзгарувчан автоматлаштирилган ишлаб чиқаришларни жадал ривожлантиришдан иборатдир. Масалан, беш йилликда саноат роботлари сони уч баравар кўпаяди.

Кўриб турибмизки, кўламлар чакана эмас. Шуни айтиш кераки, мана шу прогрессив ва қимматбаҳо техникадан фойдаланишга принципиал жиҳатдан янгича ёндашиш керак бўлади. Ваҳолонки, ҳозирги вақтда кўпгина министрликларда бу техникадан ниҳоятда самарасиз фойдаланилаётир. Масалан, СССР Халқ контроли комитетининг маълумотларига кўра Электротехника саноати министрлиги корхоналарида юксак унумли ишлов бериш марказлари иш билан тўла таъминланмаган, уларнинг бир қисми бекор ётибди. Қишлоқ хўжалик машинасозлиги, Энергетика машинасозлиги министрликларининг кўпгина корхоналарида рақамли программа билан бошқариладиган станокларнинг сменали иш коэффициенти бир смена даражасига ҳам етмаётир. Кези келганда шуни айтиш кераки, бундай ярамас практика энг янги техника имкониятларини обрўсизлантирмоқда, катта иқтисодий зарар етказмоқда, зотан, бу ишда дарҳол тартиб ўрнатиш зарур.

Ишлаб чиқаришда материал сарфини металл маҳсулотларининг самарали турларидан, пластмасса ва бошқа прогрессив материаллардан кенг фойдаланиш ҳисобига анча камайтиришни таъминлаш мўлжалланади. Анъанавий материаллар ишлаб чиқариш фақат 6 процент ортгани ҳолда бундай материалларни ишлаб чиқариш беш йил ичида учдан бир баравардан зиёдроқ кўпайтирилади. Олимларимиз ишлаб чиққан принципиал жиҳатдан янги конструкцион материаллардан фойдаланиш жуда катта истиқбол очиб берадики, бу материаллар ўз хоссалари жиҳатидан ҳозир қўлланилаётган материаллардан бир неча баравар устун туради. Бунда гап, жумладан, композитлар тўғрисида боряпти. Ўн иккинчи беш йилликда композитлар тайёрлаш 10—12 баравар ортади.

Янги техника ва технологияни ўзлаштиришнинг умуман беш йилликка мўлжалланган кўламлари ижтимоий меҳнат унумдорлигининг учдан икки ҳиссадан кўпроқ ўсишини, саноатда таннархнинг 28 миллиард сўмга камайтирилишини таъминлайди.

Фан ва техника тараққиётининг шаҳдам одими илмий ғоялар ва ечимлар арсеналини узлуксиз ва тобора тез тўлдириб боришни талаб қилади. Бунда фундаментал тадқиқотлар, ажойиб анъаналарга ва жуда катта ютуқларга эга бўлган СССР Фанлар академияси ҳал қилувчи роль ўйнайди. Олий ўқув юртларининг илм-фани ҳам кўпгина ишлар қилиши мумкин. Аммо уларнинг кашфиётлари ўз вақтида қўллаб-қувватланган ва фойдаланилган, яъни «фан — ишлаб чиқариш» циклининг барча бўғинлари аниқ ва пухта ишлаган тақдирдагина самара келтириши мумкин.

Бу занжирда тармоқ фани муҳим халқа ҳисобланади. У илмий-тадқиқот институтлари ва конструкторлик бюроларининг кенг шохобчаларига эга, унда илм-фаннинг катта кучлари тўпланган, бинобарин улардан моҳирона фойдаланилса яхши натижаларга эришиш турган гап. Аммо аҳвол ҳамма жойда ҳам шундай эмас. Кўпинча тармоқ ташкилотлари йиллар давомида бир жойда депсиниб турибдилар, самарасиз ишлаяптилар. Уларнинг фаолияти баъзан тор маҳкамачилик манфаатларини ҳимоя қилишга бўйсундирилган бўлиб, ижодий характеридан маҳрум бўлиб қолган, майда-чуйда темалар устида иш олиб борилади, маблағлар ва кучлар сочиб юборилади. Кўпгина министрликларнинг раҳбарлари буни била туриб ғоят катта илмий-техника потенциалидан фойдаланишда лоқайдлик ва масъулиятсизлик кўрсатмоқдалар. Айни вақтда улар ўз кучимиз билан бемалол яратилиши мумкин бўлган техника ва технологияни чет эллардан сотиб олишда ниҳоятда фаоллик кўрсатмоқдалар. Бундай яроқсиз практикага қатъий, принципиал баҳо бериш керак.

Кўпгина раҳбарлар чет эллардан олинадиган техника ва технология кетидан тинимсиз қуваётганликлари янги техника ва технологияни яратувчи коллективларга бузғунчилик таъсирини ўтказмоқда. Улар машина-ускуналар чет эллардан осонгина сотиб олинаётганини кўргач, ишга қизиқишлари сўниб қолмоқда, ишнинг юксак маромини пасайтириб қўймоқдалар, қийинчиликлар олдида чекинмоқдалар. Биз халқаро меҳнат тақсимоти ва фан-техника билимларини айирбошлаш натижаларидан фойдаланмаслик керак, деган фикрдан олисдамиз, аммо биринчи галда ўзимизнинг жуда катта илмий потенциалимизга таянишимиз керак. **(Давомли қарсаклар).** Янги беш йилликда тармоқ фанини қатъият билан қайта қуриш, уни ишлаб чиқаришга максимал даражада яқинлаштириш, материал базасини ва айниқса тажриба-экспериментал базасини мустаҳкамлаш, замонавий приборлар ва илмий ускуналар билан жиҳозлаш керак бўлади. Бу фан тармоқнинг илмий-техникавий даражаси учун тўла-тўкис жавоб бериши керак. Унинг фаолиятига баҳо беришда худди шу нарса бош мезон бўлиши лозим.

Фаннинг завод сектори алоҳида эътибор берилишини талаб қилади. У ишлаб чиқаришга ҳаммадан ҳам яқинроқ туради, ишлаб чиқариш билан узвий равишда қўшилиб кетган ва тажриба шуни кўрсатадики, янги техникани ишлаб чиқиш ва ишлаб чиқариш муддатларини анча қисқартиришни таъминлайди. «Электросила», «Уралмаш», Иваново станоксозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси ва бошқа шу сингари бирлашмалар кўп жиҳатдан завод олимлари, конструкторлари ва технологлари туфайли шуҳрат қозонганлар. Фаннинг ана шу секторини жадал суръатлар билан ривожлантириш, тармоқ илмий-тадқиқот институтларини дадиллик билан унинг составига қўшиш зарур. Илмий ишлаб чиқариш бирлашмаларини ташкил этиш ишини жадалроқ олиб бориш лозим. Улар доимо фан-техника тараққиётининг олдинги марраларида бўлишлари керак. Бу жараён машинасозлик соҳасида аллақачоноқ бошланиб кетди. Бу жараён бошқа тармоқларда ҳам активлик билан қўллаб-қувватланиши лозим.

Кейинги вақтларда етакчи илмий ташкилотлар тажрибаси асосида мамлакатда тармоқлараро илмий-техника комплекслари тузилмоқда. Улар фан-техника тараққиётининг бош йўналишларида бўлиб, фан билан ишлаб чиқаришни бирлаштиришнинг янги самарали формасига айланмоқдалар.

Энг муҳими эса, инженерлар, олимлар, конструкторларнинг ижодий меҳнати учун зарур иқтисодий, социал, ташкилий шарт-шароитларни таъминлашдан иборатдир, албатта. Худди шу кишилар илмий ғоялар ва ечимларнинг ҳал қилувчи омиллари бўлиб, ишлаб чиқаришнинг техника даражаси аввало шуларга боғлиқдир. Ана шу ҳолат ҳисобга олиниб, уларнинг фаолиятини активлаштириш, ижтимоий нуфузини ошириш, уларнинг меҳнатини рағбатлантириш юзасидан бир қатор муҳим қарорлар қабул қилинди.

Ҳақ тўлашнинг амалда ўзини яхши оқлаган янги формалари жорий этилмоқда. Бу формалар юксак ижодий самара бераётган меҳнатни рағбатлантириш, текисчилик тенденциясини бартараф этиш имкониятини туғдирмоқда. Бир вақтлар кўпгина раҳбарлар ана шу формаларнинг жорий этилишини талаб қилган эдилар. Шу сабабли ҳозирги кунга келиб ўнга яқин корхона ва бирлашмагина ҳақ тўлашнинг янги формасига ўтганлиги фактини изоҳлаш қийин. Буларнинг ҳаммаси фан-техника тараққиёти масалаларида лоқайдлик нақадар кучли эканлигини, ғайрат билан кенг кўламда иш олиб бориш нақадар зарурлигини кўрсатиб турибди.

Экономиканинг ҳар бир тармоғида фан-техника тараққиётини жадаллаштириш манфаатларини кўзлаб хўжалик механизми қатъиян қайта қурилиши лозим. Бироқ, башарти айни вақтда хўжалик раҳбарларининг ва аввало министрларнинг масъулияти оширилмаса, бу механизм ўз-ўзидан натижа беравермаслигини англаб олмоқ керак. Хўжалик раҳбарлари ва министрлар тармоқлардаги техникавий даража учун тўла жавоб беришга мажбурдирлар. Фан-техника сиёсати соҳасидаги янги вазифаларнинг ҳал этилиши кўп жиҳатдан СССР Фан ва техника давлат комитетига боғлиқдир. Бу комитет ҳали ўз ўрнини топиб олгани йўқ ва ўз ишини замонавий талаблар асосида қайта қуриб олмади. У ўз эътиборини фан-техника тараққиётининг энг асосий йўналишларини мувофиқлаштиришга, тармоқлараро фан-техника комплексларига бевосита раҳбарлик қилишга, мамлакатда илмий ахборотни ташкил этишга қаратиши керак. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши аъзоси бўлган мамлакатларда фан-техника тараққиётининг 2000 йилгача мўлжалланган комплекс программасини амалга ошириш соҳасидаги ишларни мувофиқлаштириш унинг учун ғоят муҳим ва янги йўналишдир. Бинобарин, фан-техника тараққиёти планларимизнинг, бутун иқтисодий ҳаётимизнинг таркибий қисмига айланиши учун уларни бошқаришнинг жами системасини тубдан қайта қуриш зарур. Бу гап планлаштириш практикасига маблағ ажратиш, нарх белгилаш ва рағбатлантириш системаларига, бутун хўжалик механизмига тааллуқлидир.

Хуллас, ўртоқлар, ўн иккинчи беш йилликнинг биринчи даражали вазифаси — ҳар қандай инженерлик ва хўжалик ечимига фан билан техниканинг ишлаб чиқаришга қўшадиган улуши доимо оша бориши нуқтаи назаридан қаралишига эришишдан иборатдир. Социализм иқтисодий системаси фан-техника революциясининг имкониятларини планли асосда ўзлаштириш имконини беради. Фан ва техниканинг буюк ютуқлари оқибат натижада социал зиддиятларнинг кескинлашувига олиб борадиган капитализмдан фарқли ўлароқ социалистик давлат қўлида бундай ютуқлар — ижтимоий тараққиётнинг қудратли ўзгартирувчи кучи ҳисобланади. Шу маънода тарихий афзаллик социализм томонидадир ва ундан тўла-тўкис фойдаланмоқ керак. **(Қарсаклар).**

IV. ЎН ИККИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКДА ЭКОНОМИКАНИ ИНТЕНСИВЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

1. ФАН-ТЕХНИКА ТАРАҚҚИЁТИНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ— ИНТЕНСИВЛАШТИРИШНИНГ БОШ ОМИЛИ

Партиянинг ҳар томонлама интенсивлаштириш йўли фан-техника революцияси ҳозирги босқичининг жуда катта имкониятларига таянади. Владимир Ильич Лениннинг қуйидаги сўзлари бугунги кунда ҳар қачонгидан ҳам актуал бўлиб қолди: «...коммунизм қурмоқ учун техникани ҳам, фанни ҳам олмоқ ва уни жуда кенг омма учун ишга солмоқ керак...» (ТАТ, 40-том, 292-бет). Ҳозир фан ва техникани «ишга солмоқ» — фан-техника тараққиётининг муҳим йўналишларида ривожланишни жадаллаштирмоқ, барча илғор нарсаларни тез ва кенг кўламда ўзлаштирмоқ, ишлаб чиқарувчи кучларни сифат жиҳатидан ўзгартирмоқ демакдир. Бу шунингдек социалистик ҳамдўстлик давлатлари фан-техника ютуқларини биргаликда ишлаб чиқишлари ва самарали фойдаланишларини, жаҳон меҳнат тақсимотида актив иштирок этишларини ҳам билдиради.

2. ИНВЕСТИЦИЯ СИЁСАТИ ВА КАПИТАЛ ҚУРИЛИШ

Актив инвестиция сиёсати партиянинг иқтисодий стратегиясини амалга оширишда таъсирчан воситадир. Ҳар бир даврда бу нарса мамлакат олдида турган энг асосий вазифаларни ҳал этишга бўйсундирилади. Ўн иккинчи беш йилликдаги инвестиция сиёсатининг янгилиги шундан иборатки, у фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга, ишлаб чиқаришнинг моддий базаси ва структурасини сифат жиҳатидан ўзгартиришга қаратилгандир.

Капитал маблағларнинг ўсиши 1981—1985 йиллардаги 125 миллиард сўм ўрнига, 170 миллиард сўмни ташкил қилади, бу маблағларнинг умумий ҳажми эса шу беш йилликда қарийб бир триллион сўмга етади.

Аммо гап капитал маблағларнинг жуда катта ҳажмидагина эмас, албатта. Инвестиция сиёсатининг муваффақияти кўп жиҳатдан ресурслардан қанчалик самарали фойдаланишига, уларнинг тармоқ ва такрор ишлаб чиқариш структурасини қандай шаклланишига, капитал қурилиши жараёнининг ўзи қандай ташкил этилганлигига боғлиқдир. Бу масалаларнинг ҳаммаси Асосий йўналишларни тайёрлаш жараёнида ҳар томонлама ўрганиб чиқилди.

Ўн иккинчи беш йилликнинг муҳим хусусияти машинасозлик комплексига — фан-техника тараққиётининг ютуқлари моддийлашадиган комплексга капитал маблағ сарфлашнинг анча миқдорда, яъни 1,8 баравар оширилишидан иборатдир. Машинасозликнинг унинг ўзидаги техникавий даражанинг сифат ўзгаришларини таъминлайдиган тармоқларини ривожлантиришга алоҳида эътибор берилади. Бу билан фан-техника тараққиётини жадаллаштиришнинг моддий негизи вужудга келтирилади.

(Давоми тўртинчи бетда).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

Ўртоқ Н. И. РИЖКОВ докладининг давоми

(Давоми. Боши учинчи бетда).

Базавий тармоқлар орасида ёқилғи-энергетика комплексига алоҳида эътибор берилади. Ёқилғи қазиб олиш ва ташиш тобора мураккаблашиб бораётган шароитда мамлакатимиз ва социалистик ҳамдўстлик давлатлари халқ хўжалигини ёқилғи билан ишончли тарзда таъминлаш бу соҳага ажратиладиган капитал маблағни 47 процент кўпайтиришни талаб қилади. Ёқилғи қазиб олиш ва ишлашнинг самарали усулларини таъминлайдиган ишлаб чиқаришни ривожлантиришга сарфланадиган капитал маблағнинг ўсиш суръати тахминан икки баравар юқори бўлади.

Агросаноат комплексига Озиқ-овқат программасига мувофиқ барча капитал маблағларнинг учдан бир қисми сарфланади. Бунда қишлоқ хўжалик хом ашёсини қайта ишлайдиган тармоқларга кўпроқ эътибор берилади; умуман сарфланадиган капитал маблағ 22 процент ошган ҳолда, бу тармоқларга сарфланадиган капитал маблағ 51 процент ортади. Бу эса пировард маҳсулотнинг ўсишига халақит бераётган жиддий номутаносибликни бартараф этишда ёрдам беради.

Янги беш йилликнинг характерли хусусияти мавжуд ишлаб чиқаришни техника билан қайта қуроллантиришга ва реконструкция қилишга зўр берилишидадир. Бу мақсадларга ажратиладиган капитал маблағлар улуши 1985 йилдаги 37 процент ўрнига 1990 йилда 50 процентга етади. Ишлаб чиқариш аппарати айниқса эскирган тармоқлар ва районларда бу улуш янада кўпроқ бўлади.

Капитал маблағлар такрор ишлаб чиқариш структурасининг ўзгариши ишлаб чиқариш аппаратининг янгиланишини анча жадаллаштириш, кейинги вақтларда пайдо бўлган унинг эскириш тенденциясини бартараф этиш имконини беради. Эскирган ускуналарни ҳар йили чиқариб ташлаш коэффициенти ўрта ҳисобда 5—6 процентга, яъни белгиланган самарадорликни таъминлайдиган даражага етказилади. Қўлда тутилган янгилаш ҳажмлари айни бир пайтда ишлаб чиқаришни жадаллаштиришга ёрдам беради. Ўз-ўзидан маълумки, бу масалаларни ҳал этиш учун амортизация сиёсатига ҳам жиддий ўзгартишлар киритиш керак бўлади.

Экономиканинг тармоқларини янги хўжалик механизмига ўтказилган сайин меҳнат коллективларининг ишлаб турган корхона ва бирлашмаларни реконструкциялашдаги роли ошиб боради. Бу эса мазкур фондларга мувофиқ равишда техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкцияга ажратиладиган маблағлар улушини оширишга имкон беради.

Техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкция ишларига кўпроқ аҳамият берилиши янги қурилишни кескин камайтиришни билдирмайди. Янги қурилиш фақат йирик структура силжишларини амалга ошириш, фан-техника революциясининг ҳозирги босқичида вужудга келган тармоқларни яратиш, табиий бойликларни ўзлаштириш мақсадидагина олиб борилади. Техника билан қайта қуроллантиришнинг кенг жабҳасини ҳаётий зарур янги қурилиш билан қўшиб олиб бориш — бизнинг принципиал йўлимиздир.

Инвестиция сиёсатининг марказий бўғини — капитал қурилишни тубдан қайта қуриш ва унинг самарадорлигини оширишдир. Бу тармоқда узоқ йиллар мобайнида кўпгина ҳал этилмаган проблемалар тўпланиб қолди. Объектларни қуриш муддатлари қўпол равишда бузилди, уларнинг қимматлашиб кетишига йўл қўйилди, чала қурилишлар ўрнатилмаган машина-ускуналарнинг запаслари ниҳоятда кўпайиб кетди. Қурилиш ташкилотларининг қониқарсиз иши, улардаги тегишли индустриал базанинг заифлиги важидан мутлақо нонормал вазият вужудга келдики, бу баъзи регионларда экономиканинг ривожланишини чеклаб қўйди, ишлаб чиқарувчи кучларни рационал жойлаштиришга сезиларли зарар етказди. Ўтган йилларда интизом ва масъулият умуман пасайиб кетганлиги ҳам қурилишдаги ишларнинг аҳволига, шубҳасиз таъсир қилди.

Капитал қурилиш проблемаларини пайсалга солмай, барча чора-тадбирларни — хўжалик ва ташкилий чора тадбирларни қўлланган ҳолда ҳал этиш керак. Кейинги вақтларда тармоқдаги ишларни яхшилашга қаратилган бир қатор қарорлар қабул қилинди. Уларнинг сўзсиз бажарилиши яқин йиллардаёқ тегишли самара бериши керак. Аммо иш бу билан тугамаслиги равшан.

Аввало маблағларнинг сочиб юборилишига қатъият билан барҳам бериш зарур. Биз бу ҳақда кўпдан бери гапириб келамиз, шундай бўлса-да, мамлакатда айни вақтда 300 мингдан ортиқ катта ва кичик объектлар қурилаётир. Экономикамизнинг жуда катта кўламида ҳам бу мутлақо йўл қўйиб бўлмайдиган даражада кўпдир. КПСС Марказий Комитети бу соҳада тартиб ўрнатиш мажбуриятини юклади. 1987 йилдан бошлаб қурилишни норматив муддатларга қатъий риоя қилган ҳолда планлаштириш ва амалга оширишга ўтиш мўлжалланмоқда.

Бу осон иш эмас. Бу нарса айрим кишилар учун ғоят оғир кўчиши мумкин. Бир қатор биринчи даражали аҳамиятга эга бўлмаган объектлар қурилишини тўхтатиб, куч ва маблағларни қайта тақсимлаш тўғри келади эҳтимол. Лекин шундай қилиш тўғри келади. Шундай қилгандагина биз қурилиш муддатларини камида икки баравар қисқартириш вазифасини реал равишда ҳал эта оламиз. Бу ишга барча министрликлар ва идоралар, иттифоқдош республикалар шу бугундан бошлаб пухта тайёргарлик кўришлари лозим.

Беш йиллик инвестиция программасининг рўёбга чиқарилиши қурилишнинг индустриал тайёргарлиги даражасининг оширилишини талаб қилади. Уни принципиал жиҳатдан бошқача материал-техника базаси билан таъминлаш керак бўлади. Эллигинчи йилларнинг охири — олтмишинчи йилларнинг бошларида вужудга келтирилган илгарги база кўп жиҳатдан эскириб қолди. Янги база Ватан ва чет эл фан ва техникасининг энг сўнгги ютуқларига асосланиши ҳамда қурилиш ишлаб чиқаришининг индустриал саноат — қурилиш индустриясини таъминлаши лозим. Ҳар йили қурилишда заводда тайёрланган элементлардан қурилмалар кўпроқ ишлатилмоқда. Асосий йўналишлар лойиҳасида заводда тайёрланган элементлардан қурилмалар объектлар сонини, механизмлар етказиб берилишини кўпайтириш кўзда тутилади; алюминий, пластмасса, енгил материаллар, фойдаланишни 1,5—2 баравар кенгайтириш мўлжалланади. Буларнинг ҳаммаси қурилиш ишлаб чиқаришни ташкил этишни анча яхшилаш, қурилишни комплекс ва индустриал тарзда олиб бориш, унумдорлик ва сифатни ошириш имконини беради. Аммо ҳали кўп иш қилиш керак бўлади, биноборин биз капитал қурилишни индустриаллаштириш масаласига ҳали яна бир неча бор қайтамиз.

Қурилишдаги лойиҳалашнинг тубдан яхшиланиши эришиш ҳам ғоят муҳимдир. Бу ишда лойиҳачиларнинг ўзлари алоҳида роль ўйнайдилар. Ишлаб чиқаришнинг техникавий даражаси, капитал маблағлар самарадорлигини ошириш, «кўп жиҳатдан айнан шуларга боғлиқдир. Улар халқ хўжалигининг барча тармоқларида фан-техника тараққиётини жадаллаштирувчилар ролини ўйнашлари керак.

Бизда янги ва реконструкция қилинаётган корхоналар техника ва технологиянинг сўнгги ютуқлари асосида лойиҳаланганлиги ва қурилганлиги кўрсатувчи ажойиб мисоллар бор. Айни вақтда баъзан лойиҳалар алладачон эскирган техника ечимлари асосида тузилади, объектларнинг сметада қийматини белгилашда хатоларга йўл қўйилади. Уттан беш йилликнинг тўрт йили ичида қурилаётган объектлар қиймати дастлаб тасдиқлангандан 11 миллиард сўмга миқдорида ёки 24 процент ошиб кетди. Бунинг устига кўпгина министрликлар тенг ярмида техникавий жиҳатдан кўп йиллардан эскирган лойиҳаларга фатво бермоқдалар. СССР Қурилиш банкининг маълумотларига кўра ўн иккинчи беш йилликка ўтказилаётган объектлар орасида, министрликларнинг хулосаларига кўра фан-техника тараққиётининг ҳозирги даражасига мувофиқ келадиганларининг 25 проценти 10—20 йил илгари ишлаб чиқилган эди. Бу жуда ташвишли фактдир. Бундай лойиҳалар замонавий талабларга мувофиқ келиши мумкин эмаслигини билиб олиш учун катта мутахассис бўлиш шарт эмас. Бундай аҳволни кўпгина министрликларда кўриш мумкин. Масалан, СССР Рангли металлургия министрлиги 1965—1975 йилларда тасдиқланган 69 лойиҳани, Автомобиль саноати министрлиги 20 лойиҳани техника талаблари даражасида деб тасдиқлади. Бу қурилишлар учун лойиҳа ечимлари улар фойдаланишга топширилаётган пайтда эскиришининг ўртача муддати 20 йил ва ундан кўпроқ вақтни ташкил қилади. Айтиш мумкинки, бу ўринда изоҳнинг ҳожати йўқ.

СССР Госстройи лойиҳа ишини яхшилашда кўпгина иш қилиши лозим. У министрликлар ва лойиҳа ташкилотлари ишини бажаришга ҳаракат қилмай, қурилишда ягона илмий-техникавий сиёсатни ўтказиши, лойиҳаларнинг сифатига ва техникавий даражасига баҳо бериш системасини ишлаб чиқиши, конкурс асосида лойиҳалашни кенг йўлга қўйиши керак.

Ниҳоят, қурилишни бошқаришни қайта қуриш — биринчи даражали вазифадир. Бошқа бирор тармоқда бошқаришни ва хўжалик юритиш методларини такомиллаштириш иши бу қадар ташлаб қўйилган бўлмаса керак. Бунинг устига бу масала ҳамма соҳаларга қараганда ҳам ана шу соҳада жуда муҳим бўлиб турибди. Бу ерда бошқаришнинг тарқоқлиги ва кўп поғоналигини бартараф этиш, марказлаштиришни иттифоқдош республикалар, маҳаллий ташкилотлар ҳуқуқларини кенгайтириш ва масъулиятини ошириш билан оқилона тарзда қўшиб олиб бориш йўлини топиш керак бўлади.

Шу тарзда капитал қурилиш соҳасида унинг барча бўғинлари такомиллаштирилиши лозим. Шуни аниқ қилиб айтиш кераки, планларимизнинг реаллиги кўп жиҳатдан шунга боғлиқ. (Қарсаклар).

Машинасозлик комплексини ривожлантириш янада тезлаштириш машинасозларнинг энг муҳим вазифасидир. 1990 йилга бориб машинасозлик маҳсулотининг йиллик янгиланиши 13 процентгача етказилиши керак. 1985 йилда бу кўрсаткич 4,5 процент бўлган эди. Машинасозликни устун даражада ривожлантириш шароитларида машинасозлик маҳсулотининг бу хил янгиланиши мамлакат ишлаб чиқариш аппаратини замонавий асосда қайта қуроллантириш имкониятини беради.

Техникавий даражаси аввало станоксозлик, приборсозлик, электроника ва электротехниканинг тараққиётига боғлиқ бўлган машинасозликнинг ўзини модернизация қилишга алоҳида аҳамият берилади. Шу боисдан ҳам бу тармоқлар умуман машинасозликка қараганда анча тез ривожланади. Шу билан бир вақтда ҳар бир машинасозлик министрлигида шу тармоқнинг ўзига хос эҳтиёжларини қондиришга мўлжалланган станоксозликни ривожлантириш лозим.

Машинасозлик олдида турган вазифалар ана шу мураккаб тармоқни бошқаришни яхшилашни талаб этди. СССР Министрлар Советида машинасозлик бюроси тузилди. Бу бюро ўз ишини бошлаб юборди. Конструкцион материаллар комплексида сезиларли ўзгаришлар бўлиши мўлжалланмоқда. Бу ердаги энг муҳим вазифа ана шундай материалларнинг прогрессив, тежамли турлари салмоғини оширишдан иборат. Шу туфайли халқ хўжалигининг конструкцион материалларга бўлган эҳтиёжи уларни ишлаб чиқариш суръатларини бирмунча пасайтириш ҳисобига қондирилади. Бу эса мамлакатда ресурсларни тежаш муаммосини ҳал этишга комплекснинг муҳим ҳиссаси бўлади.

Масалан, қора металлургияни кенг кўламда техникавий жиҳатдан қайта қуроллантириш натижасида металл маҳсулотининг структураси ва сифати яхшиланади. Бу эса беш йилликда қора металлар тайёр прокати ишлаб чиқаришни фақат 9 процент оширган ҳолда жами маҳсулот ишлаб чиқаришни 21—24 процент, машинасозлик ва металлга ишлов бериш тармоқларини 40—45 процент ўстиришга имкон беради. Шу билан бир вақтда металлдан, аввало, машинасозлик ва қурилишдан янада оқилона фойдаланиш таъминланиши керак.

Рангли металлургияда ресурслардан комплекс фойдаланишга ҳамда маҳсулотнинг янги турларини ишлаб чиқаришни кўпайтиришга алоҳида эътибор берилади. Металлар ва бошқа анъанавий материаллар ўрнини химиявий материаллар билан алмаштириш тезлашади. Пластмассаларнинг энг янги турларини ишлаб чиқариш қарийб 6 баравар ортади. Прогрессив ёғоч-тахта ишлаб чиқаришда ҳам илдам суръатларни таъминлаш кўзда тутилади.

Ушбу комплекс ривожида хом ашё қазиб олиш билан тайёр маҳсулот ўртасидаги нисбатни яхшилаш ҳам муҳим йўналишдир. Чунончи, қора металлар прокати ҳажми амалда руда қазиб олишни, чўян ва кокс ишлаб чиқаришни кўпайтирмай туриб оширилади. Ёғоч-тахта маҳсулоти ташиб келтирилган ҳар бир куб метр ёғоч ҳисобига 16 процент ўсади. Буларнинг ҳаммасига тармоқларнинг технологик даражасини такомиллаштириш ҳисобига эришиш кўзда тутилади.

Бутун халқ хўжалигининг ривожланишини пухта таъминлаш ёқилғи-энергетика комплексини янада мустаҳкамлашни талаб этади. СССР Энергетика программасига мувофиқ тарзда ёқилғи-энергетика балансида жиддий структура силжишлари амалга оширилади. Беш йилликнинг охирига бориб, умуман электр энергия ҳосил қилишда атом электр станциялари қувватининг салмоғи деярли икки баравар кўпаяди ҳамда 20 процентдан ошиб кетади.

СССР Энергетика ва электрлаштириш министрлиги ўн биринчи беш йилликда атом электр станцияларида қувватларни ишга туширишни барбод қилди. Бу эса органик ёқилғига қўшимча эҳтиёжни келтириб чиқарди. Мамлакат ёқилғи балансидаги тиғизликни ва атом энергетикасининг роли ошиб бораётганлигини назарда тутиб бундан буён ана шундай узилишларга йўл қўйиб бўлмайди.

Ёқилғи-энергетика ресурсларида газнинг салмоғи 38 процентга етади. Газ саноати ўз вазифаларини дуруст уддаламоқда. Лекин хотиржамликка асос йўқ. Уренгой кони лойиҳадаги қувват билан ишлай бошлагач, газ қазиб олишни кўпайтириб бораверш асосан Ямбург кони ҳисобига бўлади. Ҳозирги асосий вазифа — бу конни жиҳозлаш суръатларини оширишдан иборат. Келажак учун барвақт тайёргарлик ишларини кўриб қўйиш ҳам лозим.

Нефть қазиб олиш саноатида, айниқса Ғарбий Сибирдаги ишлар аҳволи жиддий тарзда яхшиланиши керак. Беш йиллик охирига бориб, Сибирь Иттифоқда қазиб олинадиган нефтнинг учдан икки қисмини бериши керак. Ана шу тармоқ ишидаги нуқсонлар оқибатида экономикада қийинчиликлар вужудга келди. Нефть саноати министрлиги, «Главтюменнефтегаз» ва унинг корхоналари йирик конлардаги қудуқларда хом ашё қазиб олиш камайиб кетаётган шароитларда ишлашга тайёр эмасликлари маълум бўлиб қолди. Юзага келган қолоқликни қисқа муддатларда бартараф этиш керак. Партия ва ҳукумат нефтчиларга катта ёрдам кўрсатдилар. Эндиликда ишнинг муваффақияти министрликнинг ташкилотчилик ишига, унинг Асосий йўналишларда кўзда тутилган топшириқларни сўзсиз бажариш учун тайёрлигига, бунга меҳнат коллективларини сафарбар этишига боғлиқ. Нефть қазиб олишнинг мўлжалланган ҳажмларини таъминлашда маҳаллий партия ва хўжалик органлари катта роль ўйнашлари лозим.

Кўмир саноатида шарқий районларда хом ашёни очиқ усулда қазиб олишга алоҳида эътибор берилмоқда. Эски ҳавзаларда, биринчи навбатда Донбасс ва Кузбассда шахта фондини техника жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва реконструкциялаш ишларини давом эттириш керак.

Экономиканинг жадал ривожланиши геология-қидирув ишларини, айниқса, нефть, газ ва руда манбаларини очиш ишларини кенг кўламда олиб бориш, фойдали қазилмаларнинг разведка қилинган запасларини ўзлаштиришга тайёрлашнинг самарадорлиги ва сифатини оширишни талаб қилади.

Структуравий қайта қуришнинг энг муҳим йўналиши совет кишиларининг ўсиб бораётган хилма-хил эҳтиёжларини тўла-тўкис қондиришга қаратишни кучайтиришдан иборат. Бу озиқ-овқат маҳсулотлари ва ноозиқ-овқат товарлар ишлаб чиқарадиган тармоқларни жадал тараққий эттиришда ўз аксини топмоқда.

Ўн иккинчи беш йилликда агросаноат комплексига кирувчи тармоқларнинг ҳамкорлиги тағин ҳам яқин ва бир-бирига мувофиқлаштирилган бўлиб қолади, бу эса унинг ишида юксак пировард натижаларга эришишга кўмаклашади. Қишлоқ хўжалиги анча ривож топади, унинг моддий-техника базаси мустаҳкамланади. Колхоз ва совхозларни янги техника, минерал ўғит, ўсимликларни ҳимоя қилишнинг химиявий воситалари билан янада тўлароқ таъминлаш, мелиорация қилинган ерлар майдонини кенгайтириш ҳамда ана шу ресурслардан самарали фойдаланиш негизида қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ҳамма турларини етиштиришни кўпайтириш лозим бўлади. Дон етиштиришни 250—255 миллион тоннага, гўшт етиштиришни 21 миллион тоннага етказиш белгиланди. Бу юксак натижаларга агросаноат комплексида бошқариш ва хўжалик юритишнинг янги методларига таянган ҳолда фақат интенсив технология, деҳқончиликда ҳосилдорликни ва чорвачиликда маҳсулдорликни ошириш йўли билангина эришиш мумкин. Қайта ишловчи саноатни, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ташишни илдам ривожлантириш ҳамда уларни сақлаш учун энг яхши шароитларни яратиш планлаштирилаётган даврнинг ўзига хос хусусияти бўлади. Буларнинг ҳаммаси норационал ҳаражатларни ва нобудгарчиликни камайтириш, озиқ-овқат товарлари ресурсларини кўпайтириш, уларнинг сифатини яхшилаш имконини беради.

Аҳоли учун саноат моллари ишлаб чиқариш юзасидан топшириқлар халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва хизмат соҳасини ривожлантиришнинг комплекс программасига мувофиқ белгиланган. Бу эса уларни кўпайтириш ва такомиллаштиришнинг кенг имкониятларини очиб беради. Енгил ва маҳаллий саноатни, хизмат кўрсатиш соҳаси ва савдони техника тараққиётининг олдинги марраларига олиб чиқиш, ана шу тармоқларни ривожлантириш суръатларини жадаллаштириш вазифаси қўйилмоқда. Беш йилликда ноозиқ-овқат товарлари ишлаб чиқаришни 1,3 баробар кўпайтириш, яъни умуман саноат ишлаб чиқариши ҳажмига нисбатан илдамроқ суръатлар билан ривожлантириш кўзда тутилган; бу товарларнинг хили анча кўпайтирилади ва сифати яхшиланади.

Барча инфраструктурани — транспорт, алоқа ва ахборот системалари, моддий-техника таъминоти, омбор хўжалиги, йўл тармоқларини комплекс равишда ва бир-бирига боғлиқ ҳолда ривожлантириш экономикамиз учун тобора кўпроқ аҳамиятга эга бўлади.

Транспорт ходимлари олдида тобора ортиб бораётган юк ва пассажир ташишни таъминлаш, айниқса мамлакатнинг Европа қисми ва Шарқий районлари ўртасида юк ва пассажир ташиш юзасидан масъулиятли вазифалар турибди. Уларни ҳал этиш ҳамма турдаги транспортнинг баҳамжиҳат ҳаракат қилишини, транспортнинг янги турларини ривожлантиришни, моддий-техникавий базани янада мустаҳкамлашни талаб қилади. Ўн иккинчи беш йилликда ишлаб чиқариш жиҳатидангина эмас, балки социал аҳамияти жиҳатидан ҳам жуда катта вазифа — колхоз ва совхозларнинг барча марказий қўрғонларини районлар маъмурий маркази билан автомобиль йўллари орқали боғлаш вазифаси ҳал этилади.

Барча иттифоқдош республикаларни ва йирик регионларни ривожлантиришга ягона халқ хўжалиги комплекси доирасида оқилона территориал ижтимоий меҳнат тақсимоти умумдавлат позицияларидан туриб ёндашилди. Асосий йўналишлар лойиҳасида топшириқлар барча республикалар экономикаси ва маданиятини янада юксалтиришга, ишлаб чиқарувчи кучларнинг жойлаштирилишини такомиллаштиришга қаратилган. Бу республикаларнинг ҳар бири мамлакат иқтисодий қудратини оширишга ўз салмоқли ҳиссасини қўшади.

Территориал проблемалар орасида энг муҳимларидан бири ишлаб чиқаришни мавжуд меҳнат ва материал ресурсларига қараб тағин ҳам мувофиқроқ қилиб жойлаштиришдир. Маълумки, ресурсларнинг турли хиллари мамлакат территориясида бир текис жойлашган эмас. Ишлаб чиқариш фондларининг асосий қисми СССРнинг Европа қисмидаги районларда жамланган бўлиб, ҳозирги вақтда ёқилғи ва хом ашё қазиб чиқариш асосан Сибирда кўпайтирилмоқда. Меҳнат ресурсларининг энг кўп ўсиши эса Ўрта Осиё ва Закавказьега тўғри келади. Асосий йўналишлар лойиҳасида кўп энергия талаб қиладиган ишлаб чиқаришни ёқилғи-энергетика базаларига яқинлаштириш ҳамда зарур меҳнат ресурсларига эга бўлган районларда иш жойларини кўпайтириш кўзда тутилган. Сибирь ва Узоқ Шарқ экономикасини комплекс ривожлантиришга, уларнинг табиий бойликларини ўзлаштириш ва у ерларга транспорт боришини таъминлашга алоҳида эътибор берилади.

Шундай қилиб, ўн иккинчи беш йилликнинг структура сиёсати интенсивлаш ҳамда фан-техника тараққиёти вазифаларига бўйсундирилган бўлиб, у халқ хўжалиги моддий-техника базасини мустаҳкамлаш учун пухта замин ҳозирлайди. (Қарсаклар).

3. СТРУКТУРА СИЁСАТИ ВА ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИ КОМПЛЕКСЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Халқ хўжалиги ривожининг ҳамма босқичларида партиямиз структура сиёсатига, илдам ривожлантириш зарур бўлган соҳаларни танлаб олишга, тармоқлар ўртасидаги ва тармоқ ичидаги пропорцияларни шакллантиришга энг жиддий аҳамият бериб келди ва шундай аҳамият бермоқда.

Асосий йўналишлар лойиҳасида халқ хўжалиги структурасини такомиллаштириш, унинг тармоқларини ривожлантириш юзасидан энг муҳим топшириқлар ҳамда бу тармоқларнинг марралари батафсил белгилаб берилган. Ўн иккинчи беш йилликдаги структура сиёсатининг ғоят принципиал йўналишлари хусусидагина тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Бу, аввало, машина ва ускуна, истеъмол буюмлари, тайёр қурилиш объектлари каби пировард маҳсулотнинг оралиқ маҳсулот деб аталган ёнилғи, хом ашё ва ярим фабрикатларга нисбатан устун даражада ўсишидан иборатдир. 1986—1990 йилларда хом ашё ва материаллар қийматининг ҳар бир сўмлик ўсишига тўғри келадиган пировард маҳсулотнинг ўсиши ўтган беш йилликдагига нисбатан 1,4 баравар кўп бўлади. Саноатда бу жараён ёнилғи, хом ашё соҳасидагига нисбатан қайта ишлашдаги тармоқларда ўсиш суръатининг икки баравар ортиқлиги билан ифодаланади. Бундай силжиш кўп жиҳатдан ресурсларни тежаш сиёсатига таянади.

Иккинчи хусусият — халқ хўжалигини жаҳондаги илғор илмий-техника марраларига олиб чиқишни таъминлайдиган тармоқлар — электроэнергетика, химия ва нефть химияси саноатини ва албатта машинасозликнинг тараққиётини жадаллаштиришдан иборатдир. 1990 йилга келиб саноатда уларнинг улуши 41 процентга етади.

Ва, ниҳоят, энг муҳим жиҳати шундаки, эндиликда истисносиз ҳамма тармоқлар илгаригига нисбатан анча кенг кўламда халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришга ва хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантиришга йўналтирилмоқда. Саноатнинг «Б» группасини «А» группасига нисбатан илдам ривожлантириш кўзда тутилган. Энг муҳим структура силжишлари машинасозликни устун даражада ривожлантириш билан боғлиқдир. Асосий йўналишларни ишлаб чиқиш чоғида партия Марказий Комитети машинасозликнинг етакчи ролига тўла баҳо бермаслик хавфини, илгари вужудга келган машинасозлик ўсиш суръатларининг, умуман саноатнинг ўсишига яқинлашиб қолиш тенденциясини бартараф этиш зарурлигини таъкидлаган эди. Ўн иккинчи беш йилликда бу тармоқда ривожланиш суръатлари умуман саноатдаги ўсиш суръатларидан 1,9 баравар юқори бўлади. Илгарилаш коэффициенти анча баланд, бу эса халқ хўжалигида машинасозликнинг устунлик позициясини кучайтиришга ёрдам беради.

Ишлаб чиқаришнинг структурасини ўзгартириш, машина ва ускуналарнинг сифат характеристикаларини ошириш

4. БОШҚАРУВ СИСТЕМАСИНИ ВА ХЎЖАЛИК ЮРИТИШ МЕТОДЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Ўртоқлар! Планларимиз ва вазифаларимизни амалга оширишнинг муваффақияти бошқарувни ва хўжалик юритиш методларини такомиллаштириш билан чамбарчас боғланган. Аввалги методлар ва эски ташкилий формаларни янги шароитларга ва иқтисодий ривожланишнинг ҳозирги талабларига мувофиқ кескин қайта қурмай туриб, ишлаб чиқаришни ҳар томонлама интенсивлаш йўлига буриб юбора олмаймиз. Бу соҳада қисман ўзгартишлар эмас, балки Михаил Сергеевич Горбачев Сиёсий докладда таъкидлаганидек, туб ислоҳотни амалга ошириш лозим. Бошқарув системасини яхшилашга қатъий эҳтиёж борлиги яқин вақтларгача кўп жиҳатдан етарли баҳоланмай келинганини рўй-рост айтиш керак. Бу иш суст ва чалакам-чатти олиб борилди. Эски, асосан маъмурий методларга ихлосмандлик устун бўлиб чиқаверди. Фикрларнинг турғунлиги муқаррар равишда ишларда турғунликни келтириб чиқарди.

Партия зарур хулосаларни чиқарди, бутун бошқарув системасини такомиллаштириш юзасидан катта тадбирларни амалга ошириб, унинг самарадорлигини кўтариш, фан-техника тараққиётини тубдан жадаллаштиришга қаратиш, инсон омилини бутун чоралар билан активлаштириш ҳақидаги вазифани аниқ-равшан қилиб ўртага қўйди. Бу вазифа Марказий Комитетнинг КПСС XXVII съездига Сиёсий докладида батафсил ва чуқур асослаб берилди, бу доклад ҳаракатларимизнинг принципиал йўлини белгилади. Бу йўл шундан иборатки, социализмнинг буюк ғалабаси ва туб афзаллиги бўлмиш экономикага марказлаштирилган планли раҳбарлик қилишни демократик централизмнинг метин принципига таяниб янада мустаҳкамлаш ва такомиллаштириш лозим. Бу масалада, чамаси буржуа идеологларининг бизнинг ана шу асосий принциплардан чекинишимизга умидларини «оқламадик», ҳеч қачон оқламаймиз ҳам. (Қарсаклар). Айни пайтда партия бирлашмалар ва корхоналар мустақиллиги чегараларини кенгайтириш, пировард натижалар учун, хўжалик ҳисобини чуқурлаштириш учун уларнинг масъулиятини ошириш ишларини қатъият билан ўтказаверади. Халқ хўжалигининг жуда катта миқёслари, тармоқлараро ва регионал алоқаларнинг мураккаблашуви тармоқ бошқаруви билан территориал бошқарувнинг энг мақбул равишда бирга қўшиб олиб борилишига, ташкилий структураларни такомиллаштиришга интилавериш заруратини ҳам тақозо этади.

Бу соҳада кейинги йилларда муҳим қадамлар қўйилди. Бошқарувнинг янада самарали формаларини ҳар қачонгидан ҳам кенг миқёсда қидириш ва тажриба тарзида ишлатиб кўриш, ўзини оқлаган янгиликларни оммалаштириш иқтисодий турмушнинг ўзига хос нишонаси бўлиб қолди. Биз моддий неъматлар яратиладиган ва бошқарувнинг ҳамма ришталари туташадиган бўғин—корхона ва бирлашмаларнинг ҳуқуқлари ҳамда масъулиятини кенгайтиришдан иш бошладик. Бу соҳада хўжалик механизмининг камчиликлари, айниқса яққол кўриниб турар эди. Меҳнат коллективларининг манфаатларини пировард иш натижалари билан мустаҳкам боғламаслик уларнинг ташаббуси ва ижодкорлигига халақит берар, чуқур резервлардан фойдаланишга қизиқтирмас эди. Ўтмиш хатоларини такрорламаслик учун янги методларни ишлаб чиқиш айрим тармоқларнинг хусусиятларини назарда тутиб олиб борилмоқда. Мана шу ишларнинг ҳаммаси янги методларнинг кучли ва заиф жиҳатларини яхшироқ аниқлаш, уларни такомиллаштириш ва қўлланиш соҳасини босқичма-босқич кенгайтириб бориш имкониятини бермоқда.

Ўн иккинчи беш йилликда биз бошқарувнинг яхлит системасини вужудга келтириш устида сабот билан ишлашимиз, хўжалик механизми элементларини изчиллик билан пухта ишлаб чиқишимиз, ишлаб чиқаришни планлаштириш, рағбатлантириш ва ташкил этишнинг самаралироқ форма ва методларини қидиришимиз лозим.

Халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини бошқарувнинг янги методларига ўтказиш — беш йилликнинг энг муҳим вазифаларидан биридир. Ҳозир саноат маҳсулотининг ярмини ишлаб чиқараётган корхоналар, бутун алоқа, маиший хизмат тармоғи, транспортнинг айрим корхоналари янгича ишламоқда. 1987 йилдан бошлаб барча саноат ва транспорт корхоналари шу принциплар асосида ишлайдиган бўлади. Айни вақтда агросаноат комплексига раҳбарликни ташкилий жиҳатдан қайта қуриш жуда қисқа муддатларда ниҳоясига етказилиши, иқтисодий методларни анча кучайтириш, колхоз ва совхозларда, корхона ва бирлашмаларда чинакам хўжалик ҳисобини кенг жорий қилиш учун зарур шарт-шароитлар яратилиши лозим.

(Давоми бешинчи бетда).

Москва. Кремлнинг Съездлар саройи. Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVII съезди. Суратда: мажлислар зали. (ТАСС фотоси).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

Ўртоқ Н. И. РИЖКОВ докладининг давоми

(Давоми. Боши тўртинчи бетда).

Уқтириб ўтилганидек, қурилишни бошқаришни такомиллаштириш жуда зарур ишдир. Шу йилнинг ўзидаёқ бу соҳада планлаштиришнинг янги методлари ва хўжалик механизмининг элементлари тажриба тариқасида текшира бошланиши, кейинчалик улар бутун тармоққа ёйилиши керак. Мамлакат олдида турган вазифалар муносабати билан капитал қурилишни бошқаришнинг ташкилий структурасига алоқадор бўлган масалаларнинг бутун комплекси пухта равишда ишлаб чиқилиши лозим.

Хўжалик механизмини янада такомиллаштириш, унинг ҳамма элементларини комплекс ишлаб чиқиш соҳасидаги ишда хўжалик ҳисоби юритишни чуқурлаштириш алоҳида муҳим аҳамиятга эга. Корхона ва бирлашмалар фаолиятининг пировард натижаларини улар ишлаб чиқаришни ривожлантириш, меҳнатга ҳақ тўлаш, моддий рағбатлантириш, социал эҳтиёжларини ҳал қилиш учун ташкил этадиган фондлар билан мустаҳкам, қаттиқ боғлиқ қилиб қўйиш зарур. Ишнинг моҳияти шундан иборатки, ана шу фондлар корхоналар фаолияти ҳамма жиҳатларини: ишлаб чиқариш жиҳатларини ҳам, социал жиҳатларини ҳам тобора кўпроқ даражада белгилаб берадиган бўлсин.

Шу мақсадда, биринчидан, ишлаб чиқаришни ривожлантириш фондини корхонани техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкция қилишнинг асосий манбаига айлантириш масаласи қўйилмоқда. Иккинчидан, меҳнат коллективларининг уй-жой ва бошқа социал-маиший шароитларини яхшилашни уларнинг ўзлари ишлаб топган маблағ ҳисобига тобора кўпроқ миқдорда амалга ошириш йўлини ўтказиш керак. Учинчидан, ҳар бир ходимнинг меҳнатига тўланадиган ҳақни унинг пировард натижаларга шахсан қўшган ҳиссасига боғлиқ қилиб қўйиш керак. Тўртинчидан, бир хил коллективларнинг хўжасизлигини бошқа корхоналарнинг юксак натижалари ҳисобига қоплаб юбориш имконини берадиган ҳамма йўлларни бутунлай беркитиб қўйиш лозим. Бешинчидан, шартномавий муносабатлар соҳаси янада кенгайтирилишини ва истеъмолчилар олдидаги ўз мажбуриятларини бажариш учун корхоналарнинг жуда қатъий интизомини таъминлаш керак. Ниҳоят, жуда муҳими шуки, майда васийлик, юқори органларнинг меҳнат коллективлари қонуний ҳуқуқларига аралашуви тўхтатилиши, уларга планларни амалга оширишнинг энг мақбул йўлларини ўзлари қидириб топиш имконини бериб қўйиш керак. **(Давомли қарсаклар).**

Айни мана шуни амалдаги тўла хўжалик ҳисоби деса бўлади. Айни мана шундай иқтисодий шарт-шароитлар корхона ва бирлашмалардан ишлаб чиқариш потенциалидан, фан ва техника ютуқларидан имкони борича кўпроқ фойдаланишни, ресурсларни бутун чоралар билан тежашни муқаррар талаб қилади, харидорларнинг талаб-эҳтиёжларига ҳозиржавоблик билан ўз вақтида жавоб беришга мажбур этади.

Биз хўжалик ҳисобини чуқурлаштириш, корхоналарни ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ва ўз харажатларини ўзи қоплашга ўтказиш ишларини қатъият билан олиб боришимиз керак. Ана шу принциплар ҳозир Волжск автомобиль заводида ҳамда Суми илмий ишлаб чиқариш бирлашмасида комплекс равишда синовдан ўтказилмоқда. Бу корхоналарда яхши натижалар олинди. Шу йўлдан зўр ғайрат билан олға бораверриш керак.

Иқтисодий нормативлар системасини ривожлантириш хўжалик юритишнинг янги методларини такомиллаштиришда алоҳида аҳамиятга эга бўлади. Бу нормативлар бутун беш йиллик учун белгилаб қўйилиши ҳамда меҳнат коллективларида самарали иш албатта ҳам моддий, ҳам маънавий жиҳатдан рағбатлантирилишига ишонч ҳосил қилиши керак. Ёмон натижалар эса, аксинча, бутун коллектив учун сезиларли бўлади. Нормативларнинг барқарорлиги принципини бузиш бу ишдаги энг хавфли нуқсондир. Афсуски, шундай практика содир бўлиб қолмоқда. У хўжалик ҳисобининг энг муҳим негизларини қўпоради, шу сабабли бу практикага қарши кескин кураш олиб бориш зарур.

Иқтисодий нормативлар планли раҳбарликнинг истиқболли қуроли эканини таъкидлаш лозим. Бу нормативларда экономикани бошқаришдаги марказлаштириш негизи товар-пул муносабатлари ва қиймат қонунидан оқилона фойдаланиш билан қўшиб олиб борилади. Марказий иқтисодий органлар, министрликлар ва корхоналар бу нормативларни тўла-тўкис эгаллаб олишлари муҳимдир. Орттирилган тажрибани эътиборга олиб, нормативларни қўлланиш соҳасини кенгайтириш, давлат корхоналарининг бюджет билан ўзаро муносабатлари системасини норматив асосларга ўтказиш лозим.

Янги хўжалик механизмининг принциплари ишлаб чиқаришнинг ҳамма бўғинларига, то бригада ва иш жойигача сингдириб юборилган тақдирдагина шу механизмга асос қилиб олинган корхоналарнинг ҳуқуқларини кенгайтириш йўли кўнгилдаги самарани беради. Бу эса бирлашма ва корхоналарнинг хўжалик ҳисобини меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг пудрат формасини ривожлантириш билан узвий равишда боғлашни талаб қилади. Бу билан омманинг ижоди ва ташаббускорлиги учун катта имконият очилади, ишлаб чиқаришда коллективчилик асослари чуқурлашади, кишилар онгида уларнинг умумий ишга даҳлдорлиги тағин ҳам мустаҳкамланади. Худди шундай қилинган тақдирдагина В. И. Лениннинг ходим «ўзини ўз заводида фақатгина хўжайин, деб ҳис қилиб қолмасдан, балки мамлакатнинг вакили эканлигини ҳам, ўз устидаги масъулиятни ҳам ҳис қилсин» деган кўрсатмаси амалга оширилган бўлади. **(Қарсаклар).**

Сиёсий докладда бошқарувдаги демократик негизларни ривожлантириш, меҳнаткашларнинг корхона ишларида бевосита қатнашишини кенгайтириш тўғрисидаги, СССРнинг меҳнат коллективлари ҳақидаги Қонунини янада тўла-тўкис ва самарали қўлланиш тўғрисидаги масала принципиал позицияларда туриб, янгича қўйилди. Меҳнат коллективлари хўжалик ва социал планларни ишлаб чиқиш ва бажаришда, корхоналарнинг ҳаётига таалуқли барча масалаларни ҳал этишда актив, ижодий қатнашмас экан, хўжалик механизми самарали ишлашига умид қилиб бўлмайди. Шу сабабли меҳнаткашларнинг бошқарувда қатнашишининг мавжуд коллективчилик формалари билан бир қаторда янги формаларни қидириш зарур. Докладда уқтириб ўтилганидек, меҳнат коллективларининг кенгашлари мана шундай таъсирчан формалардан бирига айланиб қолиши мумкин эди. Бошқарувдаги демократик негизларни кенгайтиришда партия, касаба союз, комсомол ташкилотлари ва бошқа жамоат ташкилотлари қатъий сўзларини айтишлари керак.

Хўжалик юритиш самарадорлигини оширишда ташкилий структуралар ролининг аҳамиятига етарли баҳо бермаслик яқин ўтмишда бошқарувни такомиллаштириш ишидаги катта камчилик бўлган эди. Кейинги йилларда ишлаб чиқариш бирлашмаларини тузиш ўринсиз равишда секинлашиб қолди, шу сабабли кўпгина тармоқларда улар ишлаб чиқаришни ташкил қилишнинг белгиловчи формасига айланмади. Бу жараёнга янги омил бахш этиш зарур. Маҳкамачилик тўғаноқларидан ҳоли бўлган, самарали ихтисослашув ва кооперациялашувни таъминловчи йирик тармоқлараро бирлашмалар тузиш йўлидан ҳам дадилроқ бормоқ керак.

Министрликларнинг роли ва вазифалари тўғрисидаги масалани янгича ҳал қилиш лозим. Уларнинг иш мазмуни ва услуби, ташкилий структуралари хўжалик юритишнинг эски, асосан маъмуриятчилик методлари асосида таркиб топган эди. Бошқарувнинг иқтисодий методлари ривожланганини, корхона ва бирлашмаларнинг ҳуқуқлари кенгайганини эътиборга олиб, министрликлар ўз ишларини анчагина қайта қуришлари, иш манфаатларини кўзлаб, аввалги функцияларининг бир қисмини ишлаб чиқариш коллективларига топширишлари, беҳуда кундалик жорий ишлардан қутилишлари, корхоналарга кўпроқ ишонишлари керак.

Тармоқдаги фан-техника тараққиётининг стратегиясини, уни ривожлантириш истиқболларини белгилаш, иқтисодий ишнинг умумий даражасини ошириш ва пировард натижада жамиятнинг маҳсулотга бўлган эҳтиёжларини тўла таъминлаш ҳозирги шароитда министрликлар ўзларининг фаолиятида бутун диққат-эътиборни қаратиши лозим бўлган энг муҳим масаладир. Шу мақсадда тармоқларни бошқаришнинг ташкилий системасини ҳам қатъият билан такомиллаштириш, қоида тариқасида икки бўғинли схемага ўтиш керак. Машинасозлик комплекси министрликларида шундай схемаларни ишлаб чиқиш ниҳоясига етказилди, энди уни бошқа барча тармоқларда ҳам жадаллаштириш лозим.

Министрликлар олдида мураккаб вазифалар турибди. Ишнинг муваффақияти ҳам уларнинг хўжалик юритиш янги системасига нақадар узвий равишда киришишларига, замон талаблари руҳида психологик жиҳатдан ўзларини нақадар тез қайта қуришларига кўпроқ даражада боғлиқ бўлади.

Хўжалик механизми таъсирчанлигини оширишда бизнинг марказий иқтисодий органларимизнинг масъулияти ғоят юқоридир. Худди шу органлар партия сиёсати принципиал йўл-йўриқларини амалга оширувчилардир.

Бироқ шу нарса сир эмаски, улар фаолиятида кўп ҳолларда, қалин-қалин инструкциялар ва методикаларда масаланинг моҳияти бузиб кўрсатилмоқда, идорачилик устун чиқиб, жонли иш беъманилаштириб юборилмоқда. Бу эса жойларда ҳақли норозилик туғдирмоқда. Бундай практикани таг-томири билан қўпориб ташлаш, партия қарорлари моҳияти ва мазмунига қатъий амал қилиш лозим. **(Қарсаклар).**

Ҳозир амалга оширилаётган хўжалик механизмини қайта қуриш кўп жиҳатдан СССР Госпланига боғлиқ. У ўз фаолиятини янги талабларга мувофиқлаштириб олиши, энг муҳим вазифаларни ҳал этишга комплекс ёндашишни кучайтириши, экономикани балансли ва самарали ўстириш учун тўла жавобгар бўлиши лозим. СССР Госпланининг структурасини ҳам шу позицияларда туриб қайта қуриш, шу тариқа унинг фаолиятини халқ хўжалигининг истиқбол проблемаларига ва аввало умумиқтисодий, тармоқлараро ва регионал пропорцияларни шакллантиришга қаратиш зарур.

СССР Госснаби олдида ҳам масъулиятли вазифалар турибди. У ўз ишини янги хўжалик механизми талабларига мувофиқ равишда қайта қуриши, таъминот ва реализациянинг, шу жумладан улгуржи савдонинг самарали формаларини ривожлантириши керак.

Биз СССР Молия министрлигидан дадил ва қатъий ҳаракатларни кутяпмиз. Кейинги йилларда молиянинг хўжалик ҳаётидаги роли, экономиканинг самарадорлигини ошириш учун кураш бўшашиб кетди. Бунинг устига бир қанча ҳолларда молия-кредит механизми илғор ўзгартишларга тўсқинлик қилмоқда. Уни ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг харажатсиз характерини кучайтиришга қаратиш учун бу соҳада катта ўзгаришлар қилиниши лозим.

СССР Давлат банки билан СССР Қурилиш банкининг фаолияти ҳам янги талаблар позицияларида туриб қайта қурилиши керак. Ҳозир кредит жуда самарасиз фаолият кўрсатмоқда. Корхона ва ташкилотларни, колхоз ва совхозларни кредитлардан оқилона фойдаланишга, рентабелликни оширишга, давлат билан ўз вақтида ва тўла-тўкис ҳисоб-китоб қилишга ундайдиган шарт-шароитлар ҳали амалда яратиб берилгани йўқ. Банк органлари давлат манфаатларини ҳимоя қилишлари ва шу билан бирга меҳнат коллективларининг ташаббускорлигини ҳамда хўжалик соҳасидаги омилкорлигини ривожлантиришга бутун чоралар билан кўмаклашишлари лозим.

Экономикани интенсивлаш шароитида хўжалик фаолиятидаги харажатлар ва натижалар самарадорлигининг ишончли ўлчови, фан-техника тараққиётини ва маҳсулот сифатини оширишни рағбатлантирувчи таъсирчан восита бўлмиш нархнинг роли ошмоқда. Шу ўринда СССР Нархлар давлат комитети қиладиган ишлар жуда кўп. У мазкур соҳада тўпланиб қолган проблемаларни тезроқ ва иқтисодий жиҳатдан билимдонлик билан ҳал этиб бериши зарур. Чакана нархлар соҳасидаги иш ҳам социал сиёсат вазифалари билан мувофиқ равишда олиб борилиши керак.

Кейинги вақтларда йирик халқ хўжалик комплексларини бошқарувчи янги органлар — СССР Давлат агросаноат комитети билан машинасозлик бюроси тузилганлиги маълум. Уларнинг структураси ва вазифалари ҳар хил — улар ҳар бир комплекснинг ўзига хос хусусиятини акс эттиради. Тажриба орттирилишига қараб ўзаро боғлиқ ва бир хил тармоқлар группаларини бошқаришни яхшилаш йўлидан олға бораверриш мақсадга мувофиқдир.

Тармоқ ва территориал бошқарувини эпчиллик билан бирга қўшиб олиб боришга кўпроқ эътибор берилиши керак. Бунда айниқса меҳнаткашларнинг кундалик эҳтиёжларига даҳлдор бўлган тармоқлар ва соҳаларда хўжаликни планлаштириш ва бошқаришда маҳаллий Советларнинг ҳуқуқларини дадилроқ кенгайтириш зарур. **(Қарсаклар).** Бошқарув ва хўжалик механизмини такомиллаштириш, қабул қилинаётган қарорларнинг илмий асосланганлигини ошириш иқтисодчи олимлар олдига янги юксак талаблар қўймоқда. Улар мамлакат олдида катта қарздордирлар. Биз улардан аниқ назарий ечимларни ва конкрет амалий тавсияларни кутамиз.

Хуллас, ўртоқлар, ўн иккинчи беш йилликда хўжалик механизмининг ҳамма бўғинларини қайта қуриш соҳасида зўр ғайрат билан ишлашимиз керак бўлади. Бу иш давомида мавжуд бошқарув структуралари ва формаларини замонавий вазифаларга мувофиқ келадиган сифат жиҳатдан янги структура ва формаларга ўтказишни таъминлаш зарур. Бу жараён ишлаб чиқаришни муттасил ўстиришга, унинг самарадорлигини оширишга олиб бориши муҳимдир. Бу — масъулиятли ишдир, шу сабабли у марказий иқтисодий органларнинг, министрликларнинг, партия ташкилотларининг диққат марказида ва доимий назорати остида бўлиши керак. Бу ишлар билан кун сайин, саботли равишда шуғулланиш, расмиятчиликка, бошланган ишни тўхтатиб қўйишга, илгаригидек вужудга келган қийинчиликлар олдида чекинишга йўл қўймаслик лозим.

Бюрократизм бу йўлдаги жамики хавф-хатарлар орасида энг каттасидир. У гўё иш қилинаётгандек тасаввурни туғдириб, баландпарвоз гап ниқобига яшириниб, хўжалик механизмини такомиллаштиришга тўсқинлик қилиши, мустақиллик ва ташаббускорликни бўғиши, янгиликлар йўлига тўғаноқлар қўйиши мумкин.

Кадрларимизни профессионал жиҳатдан тайёрлаш — бошқарув системасини ва хўжалик юритиш методларини қайта қуриш бутун ишнинг муваффақиятини белгилаб берадиган етилган проблемадир. Бунда иқтисодий билимлар барча ихтисослардаги ходимларни тайинлашнинг таркибий ва зарурий элементи бўлиб қолди.

Ҳар бир киши техникавий ечимларни иқтисодий баҳолашга ишнинг кўзини билиб, малакали ёндаша олиши учун ишчи ва инженер кадрларнинг иқтисодий ўқиши мукаммал системасини ишлаб чиқиш лозим. Шу позицияда туриб, таълимнинг ҳамма формалари характери ва мазмунини, шу жумладан иқтисодий олий ўқув юртлари ва факультетлар системасини жиддий равишда қайта кўриб чиқиш керак. Бу ишга етакчи иқтисодчилар — олимлар ва практиклар жалб этилиши лозим. Ниҳоят, мутахассисларни иқтисодий қайта тайёрлашнинг бошқарув барча поғоналарини қамраб оладиган обдон пухта ўйланган системаси керак.

Ҳозирги замон экономикаси ишлаб чиқариш командирлари олдига, айниқса юксак талаблар қўймоқда. Раҳбарларимизда иқтисодий тафаккурнинг замонавий типини — юксак профессионализм, социалистик омилкорлик, истиқболни кўра билишни шакллантириш муҳимдир. Улар коллективда тарбиячи ва ташкилотчи бўлишлари керак. Партиявий етуклик ва принципиаллик, партия йўлини оғишмай ўтказиш, бенуқсон ахлоқий фазилатларга эга бўлиш ҳозирги замон раҳбарининг ажралмас белгиларидир. Бу бунёдкорлик режаларимиз ҳаётга жорий этилишининг зарурий шартидир. **(Қарсаклар).**

Бутун бошқарув системасини такомиллаштириш соҳасидаги вазифалар катта хўжалик аҳамиятигагина эмас, шу билан бирга сиёсий аҳамиятга ҳам эгадир. Шу боисдан ҳам бу вазифаларни амалга ошириш партия ташкилотларининг доимий назорати ва раҳбарлиги остида бўлиши керак. Социал ва иқтисодий жараёнларни чуқур, конкрет анализ қилиш, партиянинг иқтисодий сиёсатини амалга оширишдаги саботматонат, хўжалик кадрларини тўғри жойлаштириш ва тарбиялаш, жамики янги, илғор усулларни бажонидил қўллаб-қувватлаш — экономикага партиявий раҳбарликни аввало марказлаштириш ва кучайтириш зарур бўлган соҳалардир.

5. ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР

Ўртоқлар!

Партиянинг мамлакатни социал-иқтисодий тараққий эттиришни жадаллаштиришга қаратилган йўли ташқи иқтисодий соҳадаги фаолиятга жиддий талаблар қўяди. Биз, ҳозирги дунёда давлатларнинг бир-бирига боғлиқлиги тобора кучайиб бораётган шароитда иқтисодий ва илмий-техникавий алоқаларни актив ривожлантириш, халқаро меҳнат тақсимотида иқтисодий ва илмий-техникавий алоқаларни актив ривожлантириш зарур, деган фикрга асосланамиз. Биз буни давлатлар ўртасидаги тинч, яхши қўшничилик муносабатларини сақлаш ва мустаҳкамлашнинг, халқ хўжалиги проблемаларини ҳал этишда ўзаро кўмаклашишнинг муҳим воситаси деб биламиз.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий докладида айтиб ўтилганидек, ядро қуролини 2000 йилгача босқичма-босқич тугатишдан иборат совет программасини ҳамда бошқа тинчликсевар таклифларини амалга ошириш натижасида халқаро иқтисодий ҳамкорлик учун, бундай ҳамкорликни барча мамлакатларнинг манфаатлари йўлида интенсив ривожлантириш учун мутлақо янги вазият вужудга келтирилиши мумкин.

Қуролсизланиш инсониятни йўқ бўлиб кетиш хавфидан халос этиш, ғоят катта моддий ва интеллектуал ресурсларни иқтисодий ривожлантириш мақсадларига қаратиш имконини берган бўлур эди. Ленинча тинчлик сиёсатига содиқ бўлган Совет Иттифоқи халқаро вазиятни соғломлаштириш, социал тузумидан қатъий назар барча давлатлар билан тенг ҳуқуқли ҳамкорлик муносабатларини сақлаш ва мустаҳкамлаш йўлида куч-ғайратларини аямайди. Империалистик кучлар дўқпўписаларига, уларнинг Женевадаги музокараларни асосий мақсаддан четга тортишга уринишларига қарамай, партиямиз, Совет давлати бу йўлдан оғишмай олға бораверади. **(Давомли қарсаклар).**

Шунга мувофиқ Асосий йўналишлар лойиҳаси ташқи иқтисодий алоқаларни анча кенгайтиришни кўзда тутади. Бундай алоқаларни энг асосий вазифаларга, фан-техника тараққиётига қаратиш, социал масалаларни ҳал этиш учун кўпроқ даражада фойдаланиш лозим.

Бунда қардош социалистик мамлакатлар билан ҳамкорлик белгиловчи омил бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Яқин йиллар ичида Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг олий даражада ўтказилган Иқтисодий кенгаши қарорлари асосида социалистик интеграцияни ривожлантириш йўлида катта қадам қўйиш, уни ишлаб чиқаришни кенг кўламда кооперациялаш ва ихтисослаштириш негизида чуқурлаштириш керак бўлади. Бундай йўл қардош мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий алоқаларни янада ва ҳар томонлама кенгайтириш, ҳаммамиз учун муштарак бўлган интенсивлаш вазифасини ҳал этишни жадаллаштириш учун янги истиқболлар очади, империалистларнинг хуружларига нисбатан техникавий-иқтисодий жиҳатдан мустаҳкамликни кучайтиради.

Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг 2000 йилгача мўлжалланган илмий-техникавий тараққиёт комплекс программасини изчиллик билан амалга ошириш мана шу жами ишнинг ўзаги бўлиб қолади. Эндиликда интеграция фаолияти маркази энг янги фан-техника ютуқларини биргаликда ўзлаштиришга, халқ хўжалигининг барча тармоқларида ва биринчи навбатда машина-ускуналарнинг замонавий турларини ишлаб чиқаришда кенг миқёслик кооперацияни ривожлантиришга кўчирилмоқда. Бизнинг марказий план ва хўжалик органлари, министрликларимиз ва идораларимиз ўзларининг ташқи иқтисодий соҳадаги ишларини мана шу позицияларда туриб ташкил этишлари лозим. Социалистик мамлакатларнинг коллектив ташкилоти — Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашининг ишини яхшилашга ҳам кўп нарса боғлиқ бўлади, албатта.

Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг 1986—1990 йилларга мўлжалланган ва мувофиқлаштириб бўлинган халқ хўжалик планлари шу беш йилликнинг ўзидаёқ кўпгина ишлар қилинажагини кўрсатмоқда. Аммо интеграция жараёнларини тобора чуқурлаштириш ижодий, новаторларча ёндашувни сўзсиз талаб этади. Экстенсив ривожланиш даврида таркиб топган эски, одатдаги формалар ҳамкорликни жўшқин ривожлантиришни таъминлашга қодир эмас. Шу боисдан янги йўлларни излаб топиш, корхоналар ва тармоқларнинг бевосита баҳамжиҳат иш кўришини қатъиян йўлга қўйиш, тўғридан-тўғри хўжалик алоқаларини ривожлантириш, қўшма бирлашмаларни, конструкторлик бюролари ва лабораторияларини ташкил этиш керак. Бундай ишлар бошлаб юборилди, бир қанча қўшма илмий-ишлаб чиқариш бирлашмалари ташкил этилди. Булар интеграция янги формаларининг фақат куртаклари, албатта. Аммо, уларнинг истиқболи порлоқ.

Асосий йўналишларда бошқа социалистик давлатлар билан ҳам иқтисодий алоқаларни янада кучайтириш кўзда тутилади. Хитой Халқ Республикаси билан товар обороти анча кенгайтирилади.

Совет Иттифоқи Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатлари билан ҳамкорликни бундан буён ҳам ривожлантира беради. Биз ана шу давлатларга ҳар томонлама кўмаклашаётганлигимиз уларнинг миллий экономикасини тиклаш ва ривожлантиришга, мустамлакачилик меросини бартараф этишга, иқтисодий ва социал тараққиёт йўлидан олға ҳаракат қилиб боришга ёрдам бермоқда. Уларнинг кўпчилиги билан, масалан, Ҳиндистон ва бошқа бир қанча давлатлар билан СССР ўртасида барқарор, узоқ муддатли алоқалар таркиб топди. Бу алоқалар тобора кўпроқ ўзаро манфаатли алоқаларга айланиб бормоқда. Биз, ривожланаётган давлатларни қўллаб-қувватлашга қаратилган йўлни бундан буён ҳам давом эттириб, социалистик ривожланиш йўлидан бораётган мамлакатларга алоҳида эътибор бераверамиз. **(Қарсаклар).** Бу йўл халқаро иқтисодий муносабатларни адолатли, демократик асосда қайта қуришнинг муҳим омили бўлиб қолди.

Тинч-тотув яшаш сиёсатига содиқ қолган Совет Иттифоқи ривожланган капиталистик давлатлар билан ҳамкорликни ёқлаб чиқмоқда. Биз бунда кўпгина имкониятларни кўриб турибмиз. Бу гап амалда барча алоқа турларига — савдо, илмий-техникавий, молия-кредит ҳамда бошқа соҳалардаги алоқаларга тааллуқлидир. Бироқ ҳамкорлик иккала томонга боғлиқ иш эканлиги маълум. Бунда ҳар иккала томоннинг манфаатларини қатъий ҳисобга олиш, ҳар қандай чеклашлар, бойкотлар ва тақиқлаб қўйишлардан батамом воз кечиш лозим. АҚШ бундай чекинишлар, бойкотлар ва тақиқлаб қўйишларнинг ташкилотчиси бўлиб чиқмоқда. Ҳозирги дунёда иқтисодий муносабатларни фақат ҳуқуқий тенглик, ишонч, ўзаро аҳдномаларга қатъий риоя этиш асосидагина қуриш мумкин. Савдо-иқтисодий алоқаларни ножўя сиёсий режаларга бўйсундириш, бунга хилоф равишда ҳаракат қилиш жаҳон тараққиётини тўхтатиб қолишга уриниш билан баробардир. Тарихий тажриба бундай уринишларнинг батамом асоссиз эканлигини кўрсатди. КПСС Марказий Комитети Сиёсий докладида ана шу ҳисобга олиниб, келажакда иқтисодий хавфсизлик масалалари бўйича жаҳон конгрессини ўтказиш ҳақида янги таклиф илгари сурилди. Бу конгрессда халқаро хўжалик алоқаларини мушкуллаштираётган ҳамма масалаларни муҳокама қилиш мумкин бўлур эди.

Ташқи савдо экономикамизни ривожлантиришга салмоқли ва тобора кўпроқ ҳисса қўшмоқда. Ҳозирги пайтда амалда барча тармоқлар ташқи-иқтисодий алоқалар соҳасига жалб этилган. Аммо одатдаги йўллар билан тез олға ҳаракат қилиб боришнинг имкони йўқ. Аввало, экспортнинг хом ашёга оид йўналишини ўзгартириш, бунда қайта ишлаш тармоқларининг улушини кўпайтириш керак. Бу эса вақт талаб қилиши тушунарли, аммо ишларни ўн иккинчи беш йилликдаёқ авж олдириб юбориш лозим. Министрликлар, бирлашмалар ва корхоналарни мамлакатнинг экспорт потенциалини кўпайтиришга қаратиш, машина ҳамда ускуналарнинг, бошқа тайёр буюмларнинг сифатини ва рақобат қобилиятини ошириш зарур. Валюта маблағларини сарфлашда ҳам қатъий тартиб ўрнатиш керак. Импорт сиёсати фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга актив кўмаклашиши лозим.

Ташқи иқтисодий идоралар ҳам янги талаблар асосида қайта қурилиши керак. Ташқи савдо министрлигининг ҳамда Иқтисодий алоқалар давлат комитетининг ишида мавжуд бўлган катта камчиликлар ва нуқсонлар ҳали ҳам секинлик билан бартараф этилмоқда. Мана шу идоралар министрликлар ҳамда корхоналар билан яна ҳам қалин алоқада бўлишлари, уларнинг манфаатларини ташқи бозор талаблари билан боғлаш формаларини қидириб топишлари, шунчаки воситачилар эмас, балки халқ хўжалиги вазифаларини ҳал этишнинг актив қатнашчилари бўлишлари керак.

V. ЎН ИККИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКДА СОЦИАЛ ТАРАҚҚИЁТ ВА ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИНИНГ ОШИРИЛИШИ

Делегат ўртоқлар! Ўн иккинчи беш йилликда экономикани ва унинг самарадорлигини мўлжалланаётган даражада ўстириш КПССнинг программавий йўл-йўриқларини амалда рўёбга чиқариш — совет кишиларининг турмуш даражасини сифат жиҳатдан янги поғонага кўтариш, уларнинг меҳнат ва турмуш шароитлари муттасил яхшиланишини таъминлаш соҳасида олға томон анча ҳаракат қилиш учун мустаҳкам негиз яратади. Партия шу вазифани ҳал этишни шахсни уйғун камол топтириш билан, меҳнаткашларнинг ижодий ташаббускорлигини кучайтириш билан узвий равишда боғламоқда. СССРда ижтимоий тараққиётни жадаллаштириш шароитида кучли социал сиёсатнинг моҳияти мана шундадир. Социал адолат, турмуш неъматларини социалистик тақсимлаш принципини жуда тўлиқ амалга ошириш бу сиёсатнинг қатъий талабидир.

Шунга мувофиқ ўн иккинчи беш йилликда шундай масалаларга алоҳида эътибор берилдики, уларнинг ҳал этилиши совет кишиларининг турмуши ва фаолияти сифат шароитларини яхшилашга, ҳар бир кишининг умумий ишга қўшадиган меҳнат ҳиссасини оширишга энг кўп даражада кўмаклашади.

Ҳам социал, ҳам иқтисодий тараққиёт манфаатлари, аввало меҳнат шароитларида, унинг характери ва мазмунида жиддий ўзгартишларни тақозо этади. Жамият аъзоларининг хилма-хил талаблари орасида мазмунли, ижодий меҳнатга бўлган талаб тобора кўпроқ биринчи ўринга қўйилмоқда. Янги беш йилликда кам малакали қўл меҳнатини камайтириш каби аллақачон етилган проблемани ҳал этишда бурилишга эришиш зарур. Бундай меҳнатни камайтириш кўламлари ва суръатларини камида икки-уч баравар ошириш лозим.

Ишлаб чиқариш аппаратини жадал янгилаш, ишлаб чиқаришни механизациялаш, автоматлаш ва электронлаштириш, техника билан қайта жиҳозлаш борасидаги барча ишлар меҳнат шароитларини соғломлаштиришга ва унинг мазмунини бойитишга қаратилиши керак. Иш жойларини мунтазам суратда аттестациядан ўтказиб туриш, меҳнатни илмий ташкил этиш мана шунга хизмат қилиши лозим.

Масаланинг иккинчи томонини ҳам назарда тутиш керак. Совет ишчисининг юксак маълумот ва профессионал савияси тегишли ишлаб чиқариш шароитларини яратиш зарурлигини тақозо этмоқда. Эндиликда ҳозирги замон ишчисини қолоқ техника ва технологияда ушлаб қолиб бўлмайди. Хўжалик раҳбарлари эса мана шуни ҳисобга олишлари шарт.

Меҳнатга ҳақ тўлаш системаси таъсирчанлигини кучайтириш — ғоят катта социал-иқтисодий аҳамиятга молик вазифадир. Кейинги вақтларда кучайиб кетган бараварлаштириш элементлари, меҳнатни нормалаш, иш ҳақини ташкил этиш соҳасидаги катта камчиликлар унинг рағбатлантирувчи йўлига путур етказмоқда, унумдорликнинг ўсишига тўсқинлик қилмоқда. Бундай аҳвол билан келишиб бўлмайди. Ҳар бир меҳнаткашнинг иш ҳақи миқдори унинг меҳнати натижаларига қатъий мувофиқ ҳолга келтирилиши керак. Меҳнат ҳақи ўсишининг меҳнат унумдорлигини оширишга қаттиқ боғлиқлиги ҳозирги шароитда хўжалик юритишнинг жуда муҳим талаби бўлиб, биз унга қатъий риоя этилишига эришиш учун зўр сабот билан ҳаракат қилаверамиз.

Асосий йўналишларда кўзда тутилган жуда катта тадбирни рўёбга чиқариш — тариф ставкалари ва мансаб окладларини оширишнинг йўналишлари ҳамда тартиби ана шу позицияларда туриб белгиланди. Моддий ишлаб чиқариш тармоқларида янги тариф ва окладларга ўтишни қисқа муддатларда — амалда бир беш йиллик мобайнида амалга ошириш зарур, деб топилди. Тариф ва окладларни ўрта ҳисобда 25—30 процент ошириш кўзда тутилади ва шу тадбирни амалга ошириш манбалари тўғрисидаги масалага принципиал янги, актив ёндашув ишлаб чиқилганлигини энг муҳими деса бўлади. Энг муҳими, бунинг учун зарур маблағларни асосан меҳнат коллективларининг ўзлари ишлаб чиқаришни ўстириш, унинг самарадорлигини ошириш, ички резервларни сафарбар этиш, меҳнатни ташкил қилиш ва нормалашни яхшилаш ҳисобига ишлаб топишлари лозим.

Бундай ёндашув янги ставкалар ва окладларни жорий этишни корхоналар ишини яхшилашга, меҳнат унумдорлигини ўстиришга бевосита боғлиқ қилиб қўяди. Ана шундай ёндашув кўпгина саноат корхоналари ва бошқа тармоқларнинг хўжалик юритиш янгича шароитларидаги тажрибасига таянади. Бу метод Белоруссия темир йўлида эксперимент тариқасида синовдан ўтди. Бу ерда тариф ва окладлар ички манбалар ҳисобидан оширилди. Бундай манбалар иқтисодий ва ташкилий жиҳатдан катта тайёргарлик ишлари, техникадан яхшироқ фойдаланиш натижасида излаб топилди.

Ноишлаб чиқариш тармоқлари ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашни кўпайтиришга катта маблағлар ажратилмоқда. Мактабислоҳатида кўзда тутилганидек, келгуси йили халқ маорифи барча ходимларини янгича ҳақ тўлаш шароитига ўтказиш ниҳоясига етказилади. Врачларнинг, бошқа медицина ходимларининг иш ҳақи босқичма-босқич ошириб борилади. Ўн иккинчи беш йилликда маданий-маърифий муассасалар, олий мактаб ходимлари айрим категориялари учун ҳам ставка ва окладлар оширилади. Партиянинг социал-маданий соҳани янада ривожлантириш тўғрисидаги ғамхўрлиги мана шу тадбирларда конкрет ифодасини топмоқда.

Меҳнатга ҳақ тўлаш соҳасидаги тадбирларни амалга ошириш беш йиллик охирига бориб ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ойлик иш ҳақини 215—220 сўмгача кўпайтириш имконини беради.

Колхозларда меҳнатга ҳақ тўлаш бир мунча юксакроқ суръатлар билан ортиб боради. Меҳнат унумдорлиги мўлжалдагидек оширилишига мувофиқ, меҳнатга ҳақ тўлаш ойига ўрта ҳисобда 180 сўмгача кўпаяди. Шахсий ёрдамчи хўжаликдан олинадиган тушумларни қўшиб ҳисоблаганда колхозчиларнинг реал даромадлари ишчи ва хизматчиларнинг даромадлари билан амалда тенглашади. Меҳнатнинг техника билан таъминланиши ўсиб, қишлоқда уй-жой ва маданий-маиший қурилиш илдам ривожланиб бориши билан бир қаторда бу нарса КПССнинг программавий вазифасини ҳал этиш — шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги муҳим тафовутларни бартараф этиш йўлидаги катта қадам бўлади. **(Қарсаклар).**

Меҳнатга қараб тақсимлаш принципини мустаҳкамлаш билан бир вақтда совет кишиларининг ҳаётида ниҳоятда муҳим роль ўйнаётган ижтимоий истеъмол фондларини изчиллик билан ривожлантириш давом эттирилади. Беш йиллик мобайнида бундай фондлар анча кўпаяди ва 1990 йилда аҳоли жон бошига ҳисоблаганда 600 сўмдан ошиб кетади.

Партия ўзининг социал сиёсатида ёш авлодни тарбиялаш шароитларини яхшилашга ҳамиша алоҳида эътибор бериб келди. Ўн иккинчи беш йилликда болали оилаларга давлат ёрдамини кучайтиришга қаратилган йўл яна ҳам кўпроқ ривожлантирилади. Бундан бир неча йил муқаддам ишловчи оналар учун болани бир ёшгача парвариш қилиш юзасидан ҳақ тўланадиган отпуска жорий этилганлиги дуруст социал-демографик самара бера бошлади. Мана шуни ҳамда гражданларнинг Асосий йўналишлар лойиҳасини муҳокама қилиш чоғида билдирган истакларини эътиборга олиб, отпускани яна ярим йил узайтириш мақсадга мувофиқ деб топилди. **(Қарсаклар).** Туғишгача бўлган отпускани ҳамда бемор болани парвариш қилиш юзасидан ҳақ тўланадиган вақтни узайтириш, уч ёшгача бўлган болалар учун дори-дармонларни бепул беришни жорий этиш ҳам кўзда тутилмоқда. **(Қарсаклар).**

Мактабгача тарбия муассасаларига бўлган эҳтиёжни тўла қондириш каби ғоят муҳим проблемани яқин йиллар ичидаёқ ҳал қилиш катта социал-иқтисодий аҳамиятга молик ишдир. Бу — бемалол бажарса бўладиган вазифадир. Шу масалаларга тегишлича эътибор берилаётган жойларда улар муваффақиятли ҳал этилмоқда. Шу боисдан министрликлар ва идораларнинг раҳбарлари, маҳаллий органлар болалар боғчалари ва яслилари қурилиши масаласини доимий контрол қилиб туришлари керак.

Пенсия таъминотини яхшилашга, жамиятнинг уруш ва меҳнат ветеранлари, ҳалок бўлган жангчиларнинг оилалари тўғрисидаги ғамхўрлигини кучайтиришга катта маблағлар сарфланади. Интернат уйлар тармоғини анча кўпайтириш ва уларнинг ишини яхшилаш мўлжалланмоқда. Меҳнатга қобилиятсиз гражданларга хизмат кўрсатиш илғор формаларини қўлланиш кенгайтирилади.

Ўн иккинчи беш йилликда меҳнат ҳақини ошириш ва ижтимоий-истеъмол фондларини ривожлантириш соҳасида белгиланган тадбирларни рўёбга чиқариш жамият ғоят кенг табақаларининг турмуш шароитлари ва даражасида реал сезиларли ўзгаришларга олиб келади. Иш ҳақини, пенсиялар ва нафақаларни оширишга доир умумдавлат тадбирлари ҳисобидангина жами аҳоли ярмидан кўпининг даромадлари ортади. **(Қарсаклар).** Бу кейинги беш йилдагига нисбатан салкам икки баравар кўпдир. Беш йиллик охирига бориб жами оилаларнинг 50 процентдан кўпроғи ҳар бир киши ҳисобига 125 сўмдан ортиқ ўртача ойлик даромадга эга бўлади. Жон бошига ойига ўртача 50 сўмгача даромадга эга бўлган оилалар амалда қолмайди.

Ўн иккинчи беш йилликда социал-маданий соҳанинг моддий-техника базасини изчиллик билан мустаҳкамлашга алоҳида эътибор берилади. Мактаб ислоҳоти топшириқларига мувофиқ, ўқиш жойларини ишга туширишни 1,4 баравар кўпайтириш, таълим-тарбия жараёни учун шарт-шароитларни яхшилаш мўлжалланмоқда. Биз олий ва ўрта махсус мактабни қайта қуришимиз ҳам керак. Бу иш мутахассислар тайёрлаш сифатини бутун чоралар билан оширишга, олий мактабларнинг ишлаб чиқариш билан алоқаларини яхшилашга, уларнинг фан ва техникани ривожлантиришда яна ҳам активроқ иштирок этишига қаратилиши лозим. Буларнинг ҳаммаси олий ўқув юртларининг моддий базасини янада мустаҳкамлашни ҳам талаб этади.

Соғлиқни сақлаш муассасаларининг фаолиятини анча яхшилаш, унинг профилактика йўналишини кучайтириш, аҳолини ёппасига диспансерлашга босқичма-босқич ўтиш учун кўп иш қилиш керак бўлади. Амбулатория-поликлиника муассасалари қурилиши ва медицина техникаси ишлаб чиқариш тахминан бир ярим баравар кўпаяди. Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида белгиланган тадбирларни амалга ошириш одамларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш учун муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Маданият ва спорт объектларини катта кўламларда барпо этиш кўзда тутилмоқда. Масалан, беш йиллик мобайнида 500 тадан кўпроқ район маданият уйлари ва қишлоқ жойларда 5,5 мингтадан ортиқ клуб қурилиши мўлжалланган. Натижада ҳар бир район марказида маданият уйи бўлади. **(Қарсаклар).**

Шундай қилиб, ўн иккинчи беш йилликдаёқ партия ўртага қўйган вазифани ҳал этиш йўлида муҳим қадам қўйиш — социал-маданий соҳа тармоқларини сифат жиҳатдан янги даражага кўтариш мўлжалланмоқда.

Бу вазифани бажариш социал-маданий муассасалар қурилишига нисбатан иккинчи даражали иш деб қараш эмас, балки ана шу муносабатни тубдан ўзгартиришни талаб қилади.

(Давоми олтинчи бетда).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVII СЪЕЗДИ

Ўртоқ Н. И. РИЖКОВ докладининг давоми

(Охири. Боши бешинчи бетда).

Баъзи хўжалик раҳбарларида, шу жумладан план органларида ана шундай муносабат таркиб топган. Шуни эътироф этиш керакки, социал-маданий соҳанинг бир қанча тармоқларини ривожлантириш учун 1986 йилда кўзда тутилган капитал маблағлар беш йиллик мобайнида шундай маблағларнинг ўртача йиллик миқдоридан камдир. Бундай аҳволни беш йиллик планни ишлаб чиқиш чоғида тузатиш зарур.

Шу мақсадлар учун ажратилаётган маблағлар ҳамма жойда тўла ва самарали ўзлаштирилишини таъминлаш керак, албатта. Маблағларни қидириб топиш осон эмас. Уларга тежамкорлик муносабатида бўлиш ҳам керак. Белоруссияда, Литвада, РСФСРнинг кўпгина областларида ишни шундай йўлга қўя олишдики, халқ маорифи ва соғлиқни сақлаш муассасаларини ишга тушириш планлари бажарилибгина қолмай, шу билан бирга ошириб ҳам бажарилмоқда. Баъзи республикалар ва шаҳарларда эса социал-маданий қурилиш планларини йил сайин мунтазам барбод этиш одат бўлиб қолди. Мана, иккита конкрет мисол. Ашхабодда клиник касалхонанинг иккинчи навбати тўққиз йилдан буён қурилмоқда. Уни 1989 йилдагина ишга тушириш планлаштирилмоқда, ҳолбуки, норматив муддат уч ярим йил эди. Красноярск ўлка касалхонасининг даволаш корпуси йўл қўйиб бўлмайдиган даражада узоқ қурилмоқда. Бу ҳодиса, кишини, айниқса ғазаблантиради, чунки гап Бутуниттифоқ коммунистик шанбаликларни ўтказиш натижасида олинган маблағлар билан барпо этилаётган объект тўғрисида бормоқда. Бундай фактлар Грузия ССР, Ўзбекистон ССРда, Хабаровск ўлкасида, Пермь области ва бошқа областларда ҳам мавжуд.

Партия уй-жой проблемасини ҳал этиш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилиб келмоқда. Бу ишда талайгина натижаларга эришилди. Ҳозир шаҳардаги оилаларнинг 80 процентдан кўпроғи алоҳида квартираларда яшамоқда. Қишлоқда шинам уй-жой билан таъминланиш анча кўпайди. Шунга қарамай, бу энг ўткир социал проблемалардан бири бўлиб қолмоқда. Келгуси беш йилликда фойдаланишга топшириладиган уй-жойларнинг жами саҳнини 565—570 миллион квадрат метрга қадар кўпайтириш мўлжалланмоқда. Шаҳарлар ва қишлоқларни ободонлаштиришга, коммунал хўжаликни ва жамоат транспортини ривожлантиришга катта ресурслар сарфланади.

Уй-жой проблемасининг ўткирлиги куч ва маблағларнинг имкони борича кўпроқ сафарбар этилишини талаб қилади. Маҳаллий органлар, министрликлар ва идораларнинг кўпчилиги бу масалага айни шундай ёндашмоқдалар. Аммо бошқа хил мисоллар ҳам бор. Чунончи, Арманистон ССРда уй-жойларга талаб-эҳтиёж жуда катта бўлишига қарамай, уларни фойдаланишга топшириш планлари йил сайин бажарилмаяпти, бир қанча шаҳарларнинг аҳолиси сув билан қониқарсиз таъминланмоқда. Айни вақтда республикада пудрат ташкилотларини планда кўзда тутилмаган қурилишга жалб этишдек йўл қўйиб бўлмайдиган практика давом этмоқда. 1985 йилда Арманистон Бинокорлик материаллари саноати министрлиги планга киритилмаган, бунинг устига асло муҳим бўлмаган 12 та объектни барпо этди. Афсуски, бундай практика бошқа регионларда ҳам бор. Бундай практиканинг пайини қирқиш лозим.

Партиянинг социал сиёсатида аҳолининг ўсиб бораётган тўлов қобилияти эҳтиёжини жуда тўлиқ қондиришга принципиал аҳамият берилмоқда. Ҳозир бу энг актуал вазифалардан бири, деб айтсак муболаға бўлмайди. Меҳнатнинг моддий омилларини мустаҳкамлаш, ишдан ташқари вақтдан оқилона фойдаланиш, совет кишиларининг кайфияти, тақчиллик юзага келтирган салбий ҳолатларни бартараф этиш ана шу вазифани ҳал этиш билан бевосита боғлиқдир.

Аввало, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари, айниқса гўшт, сут маҳсулотлари, сабзавот ва мева билан таъминлашни яхшилаш вазифаси қўйилмоқда. СССРнинг Озиқ-овқат программаси ҳам мана шунга қаратилган. Программада белгиланган ишлаб чиқариш даражаларига эришиш 1990 йилда озиқ-овқат структураси ва сифатида кейинги беш йилликларда муҳим, энг катта силжишларга эришиш имконини беради.

Саноат молларини истеъмол қилишда ҳам прогрессив ўзгаришлар амалга оширилиши лозим. Кейинги йилларда аҳолининг шундай моллар билан таъминланиш даражаси сезиларли равишда ошди, бозор кўпгина буюмлар билан бойиди. Эндиликда анча мураккаб проблема — сифат ва маҳсулот хили проблемаси олдинги ўринга қўйилмоқда. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва хизмат соҳасини ривожлантириш комплекс программасида моллар ишлаб чиқаришни қайта қуриш йўналишлари белгиланган. Шу масалани ҳал этишда савдога актив роль ажратилмоқда. СССР Савдо министрлиги, Центросоюз камчиликларни секинлик билан бартараф этмоқдалар, сифати паст буюмлар ишлаб чиқараётган корхоналарга нисбатан кўпинча принципсиз, суст позицияда турибдилар, товар ресурсларини оператив равишда етказиб бермаяптилар, истеъмолчиларнинг талаб-эҳтиёжларини етарлича ўрганмаяптилар, савдо ва аҳолига хизмат кўрсатиш маданияти ҳамон йўл қўйиб бўлмайдиган даражада пастдир. Ўз-ўзидан равшанки, модали буюмлар хилини ва уларни ишлаб чиқаришни кўпайтириш масалаларини ҳал эта туриб, аввало болалар ва кексалар учун мўлжалланган арзон, аммо сифатли моллар ишлаб чиқаришни асоссиз равишда қисқартириш мумкин эмас. **(Қарсаклар).**

Шуни таъкидлаш керакки, тўлов қобилиятига эга талаб-эҳтиёжни қондириш вазифаси партия ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши муросасиз кураш олиб бораётган ҳозирги шароитда алоҳида аҳамият касб этади. Спиртли ичимликлар ишлаб чиқариш ва сотишни кескин камайтириш йўлига бундан буён ҳам қатъий амал қилинади. Бу ҳол истеъмол структурасини яхшилик сари ўзгартиришга кўмаклашади ҳамда беш йиллик ва йиллик планларда ўз ифодасини топади.

Умуман беш йиллик мобайнида чакана товар оборотини (вино-арақ маҳсулотлари сотилганини ҳисобга олмаган ҳолда) қарийб учдан бир баравар ошириш кўзда тутилади.

Ҳақи тўланадиган хизматлар соҳасини ривожлантириш масалаларини янгича, кенг кўламда ва зўр ғайрат билан ҳал этиш мўлжалланмоқда. Кейинги йиллар мобайнида аҳолининг умумий харажатларида шундай хизматлар ҳиссасига атиги 10 процент тўғри келмоқда. Бу одамларнинг талаб эҳтиёжларига асло мос келмайди, талаб структурасини бузиб уни товарларга қаратади. Қисқа муддатлар ичида аслида янги тармоқни — юксак даражада ривожланган замонавий хизмат кўрсатиш соҳасини вужудга келтириш лозим. Бу соҳа одамларнинг турмуши, дам олиши, туризми, бўш вақтини қамраб олади. Мана шу муҳим ишда биз ўн иккинчи беш йилликдаёқ ҳал қилувчи бурилишга эришишимиз лозим. Ҳақи тўланадиган хизмат ҳажмини 1,3—1,4 баравар кўпайтириш мўлжалланмоқда.

Ихтисослаштирилган корхоналар ва ташкилотлар тармоғини анча кенгайтириш — аҳолига хизмат кўрсатишни яхшилашнинг бош йўналишидир. Аммо бунинг учун вақт ҳам, маблағ ҳам керак. Ишни тезроқ авж олдириб юбориш учун қандай ишларни бажаришдан қатъий назар барча тармоқларнинг корхоналарини аҳолига хизмат кўрсатишга жалб этиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Бироқ, бу иш ҳали ҳамма жойда ҳам тегишли даражада авж олдирилаётгани йўқ. Бу ишда маҳаллий органлар, халқ депутатлари Советлари энг фаол иштирок этишлари лозим.

Ўртоқлар, ўн иккинчи беш йилликда совет кишиларининг фаровонлигини ошириш, уларнинг меҳнат, турмуш ва ҳаёт шароитларини яхшилашнинг муҳим вазифаси мана шулардан иборат. Уларни амалга ошириш социалистик турмуш тарзини яна ҳам кўпроқ мустаҳкамлаши шубҳасиздир. Социалистик турмуш тарзида моддий фаровонлик маънавий маданиятни ривожлантириш билан, меҳнаткашларнинг ижодий активлигини ҳар томонлама ривожлантириш билан узвий қўшилиб кетади.

Партия халқ турмушининг барча томонларини такомиллаштириш тўғрисида ғамхўрлик қилиб, совет кишиси — коммунизм бинокорини камол топтиришга тобора кўпроқ таъсир ўтказадиган доимий маънавий бойликлар ва идеалларнинг аҳамиятини яна ҳам баланд кўтармоқда. **(Давомли қарсаклар).**

Делегат ўртоқлар!

XXVII съезднинг ҳар бир куни партия белгилаб берган режаларнинг улуғворлигини, Марказий Комитет Сиёсий докладида ҳамда съезднинг бошқа ҳужжатларида олға сурилган вазифаларнинг улуғворлигини тобора яққолроқ ва кўламлироқ очиб бермоқда. Съезд ғоялари ва қарорлари биз учун алоҳида ҳисобланган даврда, чуқур ўзгартишлар ва актив ҳаракатлар қилиш даврида марксизм-ленинизмни ижодий қўлланишнинг намунасидир. Тўла ишонч билан шуни айтиш мумкинки, бу ғоялар ва йўл-йўриқларнинг ўзгартирувчи ва бунёдкорлик кучи мунтазам ошиб бораверади, жамиятимиз ҳаётининг ҳамма жиҳатларига революционлаштирувчи таъсир ўтказаверади.

Эндиликда гап қабул қилинган планларни ғоят қатъият, ғайрат ва сабот-матонат билан амалга оширишда қолмоқда. Эндиликда гап омманинг жонли ижодига, умумхалқ социалистик мусобақасига таяниб ўртага қўйилган вазифаларни амалга ошириш учун кундалик ишларни авж олдиришдан иборат. Бу вазифалар халқимизнинг, унинг идеаллари ҳамда тинчлик орзу-умидларига мос келадиган олижаноб вазифалардир.

Бу вазифаларни бажариш — Ватанимиз қудрати янада мустаҳкамланиши ва равнақ топишини таъминлаш демакдир.

Бу вазифаларни бажариш — совет халқининг, ҳар бир совет оиласининг турмушини яхшилаш демакдир.

Бу вазифаларни бажариш — ер юзида социализм ва тинчлик позицияларини мустаҳкамлаш, планетани ядро ҳалокатидан асраш, тинчликни сақлаб қолиш демакдир.

Комил ишонч билан айтиш мумкинки, ўзининг ленинчи партияси теварагида маҳкам жипслашган мамлакатимиз меҳнаткашлари юксак масъулиятни ва давр талабларини англаб, КПСС XXVII съездининг тарихий қарорларини муваффақиятли бажариш учун ҳамма ишларни қиладилар. **(Давомли қарсаклар).**

СЪЕЗД КУНДАЛИГИ

(Боши биринчи бетда).

«Азнефть» бирлашмаси бурғилаш ишлари Али-Байрамли бошқармасининг бурғилаш мастери **А. Амонов** қуйидагиларни айтди: партия олға сурган кенг миқёсли вазифаларни амалда рўёбга чиқариш кўп жиҳатдан ишчилар синфининг онглилиги ва уюшқоқлигига, меҳнат ғайрати ва сиёсий активлигига боғлиқдир. Нефтчи сифатида мен докладларни ва съезд делегатларининг нутқларини тинглар эканман, тармоғимиз олдига қўйилган вазифаларнинг тақдири учун шахсий масъулиятни қандайдир алоҳида ҳис этганлигимни яширмайман.

Бурғиловчилар бригадасига 20 йилдан кўпроқ вақтдан буён бошчилик қилиб келмоқдаман. Коллективимиз мана бир неча беш йилликдан буён топшириқларни дадил уддаламоқда. Биз ўн биринчи беш йилликни ҳам яхши тугалладик, бу йил ҳам чакки бошлангани йўқ. Съездолди мажбуриятлари анча ошириб бажарилди. Мендан кўпинча ютуқларнинг сири нимада, деб сўрашади. Аслида эса, ҳеч қандай сир йўқ: ўз ишингни билишинг ва севишинг керак. Қудуқ — жонли организмга ўхшайди, зотан, унинг томир уришини инсоннинг томир уришидек ҳис этиш керак.

Бизнинг бригадамиз ўртоқлик, ўзаро ёрдам ва мададкорлик руҳи билан жипслашган ягона оиладек бўлиб қолган. 15—20 йилдан буён биргаликда ишлаётган кишилар коллективнинг ўзаги бўлиб, уларнинг ҳар бири бурғилаш ишларида барча операцияларни эгаллаб олган. Юксак малака, мустаҳкам интизом — барқарор ишимизнинг гаровидир. Афсуски, кўпинча тажрибали нефтчилар ишдан бўшайдиган ҳоллар бўлиб туради. Бунга меҳнатга ҳақ тўлаш ва иш шароитларидаги қийинчиликлар ҳамда ҳал қилинмаган проблемалар сабаб бўлмоқда. Республика нефтчилари илгари фойдаланиб келинган кўпгина имтиёзлардан маҳрумдирлар. Биз бу масалаларни манфаатдорлик билан кўриб чиқиш лозим, деб ҳисоблаймиз.

Бизнинг «Азнефть» бирлашмамиз беш йилликни бажармади, деб давом этди нотиқ. Бу аввало бурғилаш корхоналари юз минглаб метр қудуқни кам бурғилаб қарздор бўлиб қолганликлари сабабли содир бўлди. Геология-қидирув ҳамда бурғилаш ишларини ташкил этиш ва ўтказишдаги жиддий камчиликлар, қудуқларни қазиш жараёнида авария ва бракнинг жуда кўплиги, технология интизомининг пастлиги таъсир қилди. Биз ўз айбимизни соқит қилмаймиз. Лекин шу билан бирга бугун қудуқлар конструкциясини, уларни қазиш техникаси ва технологиясини такомиллаштириш масалалари билан бевосита шуғулланаётган кишиларга нисбатан ҳам талабчанлик қилиш керак. Бизда ихтисослаштирилган катта «АзНИПИнефть» институти бор. Бу институт жуда катта маблағлар сарфлаётганига қарамай, биз ундан тегишлича самара олаётганимиз йўқ. Академия институтлари ҳам бу масалаларга тегишли эътибор беришмаяпти. Моддий-техника таъминоти хизматлари ҳам қониқарсиз ишламоқда. Ҳали яқиндагина Ватанимизнинг бурғилаш ускуналари таҳсинга лойиқ эди. Хўш, нима содир бўлди, нима сабабдан бу тармоқдаги илмий ва конструкторлик тафаккури даражаси замон талабларидан шу қадар орқада қолди? Кейинги йилларда бу масалалар билан аниқ мақсадни кўзлаб, жиддий шуғулланишмаган, деган таассурот вужудга келмоқда.

Ёқилғи-энергетика комплексини ривожлантириш, деди нотиқ, мамлакатимиз билангина чекланиб қолмайдиган жуда муҳим вазифадир. Бундан барча социалистик мамлакатлар манфаатдордирлар. Шу боисдан уни яхши коллективда бўлгани каби биргаликда ҳал этиш лозим. Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг илмий-техникавий ва иқтисодий потенциали юксак унумли замонавий машина-ускуналарни бемалол яратиш имконини беради.

Яна бир нарса тўғрисида айтиб ўтмоқчиман. Апшеронда нефть юз йилдан кўпроқ вақтдан буён қазиб чиқарилмоқда. Ўтган асрда конлардан аёвсиз фойдаланилганлиги атроф-муҳитга жуда катта зиён етказди. Табиатга етказилган жароҳатларни кўриб ачинасан, киши. Бу проблемага олимлар, тегишли давлат органлари манфаатдорлик билан жуда зўр эътибор беришлари керак, деб ўйлайман.

Партия ўртага қўйган вазифани — яқин ўн беш йил ичида миллий даромадни қарийб икки баравар кўпайтириш вазифасини бажаришда илм-фан, фан-техника тараққиёти ғоят муҳим роль ўйнайди, деб таъкидлади СССР Фанлар академиясининг вице-президенти **К. В. Фролов.** Фундаментал тадқиқотларнинг натижалари машинасозлик комплексида энг кўп самара билан мужассамлашуви лозим. Машинасозлик комплексини ривожлантириш меҳнат унумдорлиги ва сифатини оширишни таъминлаши керак.

Нотиқ фундаментал тадқиқотларнинг натижаларидан практикада фойдаланиш масалаларига тўхталди. Кейинги вақтларда, деди у, илмий ютуқларни ўзлаштириш ва фойдаланиш механизмини такомиллаштиришга қаратилган бир қанча конкрет чора-тадбирлар кўрилди. Идоралараро илмий-техника комплексларининг ташкил этилиши принципиал аҳамиятга эга. Ана шу комплекслар ишининг хусусияти етакчи академия ва тармоқ институтларини, конструкторлик бюролари ва корхоналарни фан ва техниканинг энг муҳим йўналишларида бирлаштиришдан иборатдир. Бу — олимлар коллектив меҳнатини ташкил этишнинг янги, анча мукаммал формасидир. Табиийки, комплексларнинг қарор топиш даврида бир қанча янги масалалар вужудга келади, шу боисдан эса уларнинг ишини СССР Госплани, СССР Фан ва техника давлат комитети, саноат министрликлари ва, албатта, СССР Фанлар академияси ҳамда СССР Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги аниқ- пухта ташкил этишни таъминлашга ниҳоятда зўр эътибор беришлари зарур.

Бир вақтлар техника фанларининг ролига етарли баҳо берилмаган эди. Техника соҳасидаги бир қанча институтлар СССР Фанлар академияси составидан чиқарилганди. Уларнинг баъзилари кўп марта бир идорадан иккинчи идорага ўтказиб турилди ҳамда ўз тадқиқотларининг фундаменталлиги ва истиқболидан маҳрум бўлиб ижодий кадрларни қўлдан чиқариб юбордилар. Айни вақтда шошма-шошарлик билан тармоқ илмий-тадқиқот институтлари тобора кўпайиб борди, бундай институтларда илмий мактаблар, анъаналар, яхши экспериментал база ва табиийки янги натижалар йўқ эди. Бу ҳол фан-техника тараққиётига муайян даражада зиён етказди.

Ҳозир СССР Фанлар академиясида машинасозлик, механика ва бошқариш жараёнлари проблемаларига оид янги бўлим ҳамда мамлакатимизнинг саноат жиҳатидан ривожланган регионларида унинг илмий марказлари ташкил этилмоқда. Ленинград, Свердловск, Уфада яқинда ташкил этилган институтлар ҳозирдаёқ машинасозликнинг энг муҳим проблемалари юзасидан ишга киришдилар. Шуниси диққатга сазоворки, илмий тадқиқотларни жорий этишни жадаллаштириш учун ана шу институтларнинг бир қанча лабораториялари бевосита етакчи машинасозлик заводларида ташкил этилган.

Нотиқ академия институтларининг экспериментал базаларини қайта жиҳозлаш, конструкторлик бюролари ва тажриба корхоналарини анча ривожлантириш зарурлигини таъкидлади. Илмий марказларни ахборот билан таъминлашни ҳам талай даражада яхшилаш лозим. Ҳозирги кунда бизнинг саноатимиз, инженерларимиз ва конструкторларимиз кейинги илмий ютуқлар тўғрисидаги оператив ахборотга жуда муҳтождирлар.

Нотиқ фан-техника тараққиётининг экологик оқибатлари проблемасини ҳам тилга олди. Бу проблемани зўр масъулият билан ҳал этиш зарур, деб таъкидлади у. Гап бирон бир даражада миллионлаб кишиларга даҳл қиладиган, ғоят катта территорияларни қамраб оладиган, табиатга таъсир ўтказиш билан боғлиқ ва олис оқибатларга эга бўлган катта илмий лойиҳалар ва инженерлик иншоотлари тўғрисида бораётган экан, бу айниқса муҳимдир.

Совет олимлари ҳозир ўз зиммаларига юкланаётган ғоят катта масъулиятни тўла-тўкис англамоқдалар ва партиянинг юксак ишончини оқлаш учун кучларини аямайдилар, деди пировардида К. В. Фролов.

Мамлакат темирйўлчилари КПСС XXVII съездини зўр меҳнат ғайрати билан кутиб олдилар, деди СССР темир йўллар министри **Н. С. Конарев.** Социалистик мажбуриятлар ошириб бажарилди. Планга қўшимча равишда салкам 20 миллион тонна ҳар хил юк жўнатилди.

Биз Сиёсий докладдан чиқариб олган асосий хулоса шуки, яхшироқ ишлаш, барча жараёнларни жадаллаштириш, интизомни мустаҳкамлаш керак, деди нотиқ.

Халқ хўжалигини ривожлантиришнинг XII беш йилликка ва 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган Асосий йўналишлари тўғрисидаги докладдан шу нарса равшан бўлмоқдаки, белгиланган марралар минимал деб қаралиши керак ҳамда бу марралардан ўзиб кетиш учун ҳамма ишни қилиш зарур. Тармоқ ходимлари эришилган натижаларни танқидий идрок этиб, ўз камчиликлари ва резервларини билиб яна ҳам юксакроқ марраларни эгаллаш ниятидадирлар.

Биз беш йилликда ўз олдимизга қўяётган бош мақсад, деди сўнгра нотиқ, халқ хўжалиги ва аҳолининг юк ҳамда пассажир ташишга бўлган талаб-эҳтиёжларини тўлиқ қондиришдан, тармоқ резервлари ҳисобига кўпгина кўрсаткичлар юзасидан жаҳондаги илғор позицияларга чиқиб олишдан иборатдир. Нотиқ Белоруссия темир йўлида ўтказилган иқтисодий эксперимент ўртага қўйилган масалани ижодий, кенг миқёсда, чинакам амалий ҳал қилишнинг ёрқин намунаси бўлганлигини қайд этиб ўтди. Бу йил саккизта темир йўл ва бир метрополитен худди шундай метод асосида ишлашга ўтказилди. Беш йиллик охирига бориб, мамлакатнинг барча магистраллари янгича ишлайдиган бўлади. Бу эса меҳнат унумдорлигини 18—20 процент ошириш, кўплаб меҳнатчиларни бошқа объектлар учун ҳоли қилиш имконини беради.

Шу беш йилликда деб давом қилди нотиқ, мамлакатда 370 вокзал барпо этилади ва реконструкция қилинади, Свердловск, Куйбишев, Днепропетровскда метрополитенлар ишга туширилади, ишлаб турган барча метрополитенларни кенгайтириш давом эттирилади, Олмаота, Рига, Омск, Челябинск, Красноярскда метро қурилиши бошланади. Бир қанча йўналишларда пассажир поездлари соатига 140—160 километр тезликда юра бошлайди. Кўпгина жараёнлар автоматлаштирилади.

Бироқ, деди нотиқ, белгиланган барча режаларни амалга ошириш учун тармоққа маблағ етарли планлаштирилмаган. Темир йўл транспортига пассажир вагонлари, шунингдек электр поездлари ва метрополитенлар учун вагонлар талаб этилган миқдорда етказиб берилмаганлиги сабабли бу масала ўткир бўлиб турибди. Нотиқ СССР Госплани, Оғир ва транспорт машинасозлиги министрлиги, Автомобиль саноати министрлиги раҳбарларига мурожаат этиб, ушбу масала юзасидан беш йилликка мўлжалланган режаларни қайта кўриб чиқишни таклиф қилди.

У тармоқнинг фан-техника базасини ривожлантириш жадаллаштирилиши билан боғлиқ бўлган проблемаларга муфассал тўхталиб, кейинги 15—20 йил мобайнида темир йўл транспортининг мамлакат экономикасидаги ролига етарли баҳо берилмаганини қайд этиб ўтди. Бу давлатга қимматга тушди. Бундан буён шундай хатога йўл қўйиб бўлмайди.

Партия мамлакатнинг ягона транспорт системасини вужудга келтириш зарурлиги ҳақидаги масалани мутлақо тўғри ўртага қўймоқда, деди нотиқ. У барча транспорт тармоқларини оператив бошқаришни яхшилашга қаратилган бир қанча конкрет чора-тадбирларни таклиф этиб, кадр проблемалари ва социал проблемаларга батафсил тўхталиб ўтди. Пўлат магистралларнинг барқарор самарали ишлаши кўп даражада ана шу проблемаларнинг ҳал этилишига боғлиқдир.

Съезд ўз ишини давом эттирмоқда.

(ТАСС).

• *НОМЕРГА ХАБАР*

КОСМИК «ПАЙКАЛ»ДАН

КОСМОСДА УНДИРИЛГАН ҒЎЗА ТУПЛАРИНИНГ РИВОЖИ ЯХШИ

Икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони СССРнинг космонавт-учувчиси Владимир Жонибеков космик тадқиқотлар биологик программасига ғўза билан ўтказиладиган экспериментларни киритишни таклиф этди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ўсимликлар экспериментал биологияси институтининг коллекциясидан ингичка толали ва ўртача толали навларнинг уруғлик чигитлари солинган контейнер «Союз Т-13» кемасига ортилган ва у бултур июнь ойида тўрт ойлик космик учишга жўнатиб юборилганди.

Орбитада шу чигитларни ўстириш борасидаги дастлабки икки тажриба муваффақиятсиз чиқди. Лекин, Владимир Жонибеков билан Виктор Савиныхнинг ҳаракатлари зое кетмади. Йигирма тупни ундириш мумкин бўлди. Бу тупларда, учиш чоғидаёқ яшил барглар ҳосил бўлди. Шундай қилиб ғўза буғдой билан нўхатдан сўнг совет космик кемасида униб чиққан учинчи экин бўлди.

Учиш тугаганидан сўнг, ниҳоллар Тошкент институтининг теплицасига қайтариб келтирилди. Уларни цитоэмбриология ва хужайравий инженерия лабораториясининг ходимлари диққат билан кузатиб бормоқдалар. Биология фанлари кандидати А. Эргашев шу лабораторияга раҳбарлик қилмоқда. Олимлар ғўзанинг мослашиш имкониятларини, вазнсизлик шароитнинг экин ирсияти ва бошқа хоссаларига таъсирини ўрганмоқдалар. Ўзбекистонлик биологларнинг космос тадқиқотчилари билан ҳамкорликлари ривожланиб бормоқда. Ҳозирги «сайёҳлар» ҳосилидан олинган чигитларни ҳам экспериментларни давом эттириш учун яна космосга юборишга қарор қилинди.

Р. ШАГАЕВ,
ЎзТАГ мухбири.

Суратда: экспериментнинг илмий консультанти, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси А. Абдуллаев ва лаборатория мудири А. Эргашев космосда ундирилган ғўзани кўздан кечирмоқдалар.

Автор фотоси.

ОБ-ҲАВО

БУГУН

Синоптикларнинг хабар қилишларича, Ўзбекистонда ҳаво булутланиб туради. Сўнгра ҳавонинг очилиши кутилади. Қорақалпоғистон АССР, Хоразм областида ва Навоий областининг шимолида ёғингарчилик бўлмайди. Кечаси 8—13, баъзи жойларда 18 даражагача, кундузи 0—5 даража совуқ бўлади.

Тошкент областининг тоғли районлари ва Фарғона водийсида бир оз қор ёғади, қолган территорияларда кечаси бир оз қор ёғиб, кундузи ёғингарчилик бўлмайди. Ғарбдан секундига 7—12 метр тезликда шамол эсади, кечаси 3—8 даража совуқ бўлади, кундузи ҳарорат 1 даража совуқ билан 4 даража иссиқ атрофида бўлади. Жанубда кечаси 0—5 даража совуқ, кундузи 3—8 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво булутланиб туради, кечаси бир оз қор ёғади, кундузи ёғингарчилик бўлмайди. Ғарбдан секундига 3—8 метр тезликда шамол эсади. Кечаси 5—7 даража совуқ, кундузи 0—2 даража иссиқ бўлади.

ШУ ҲАФТАДА

Синоптикларнинг хабар беришига қараганда, Ўзбекистонда ҳафтанинг бошида нисбатан совуқроқ бўлади. Республикада ёғингарчилик бўлиб ўтади. Республиканинг кўпчилик областларида ҳарорат 0 даража атрофида бўлади. Кундузлари 7—12 даража иссиқ, Сурхондарё областида кечаси 1—6 даража, кундузи 9—14 даража иссиқ, республиканинг шимолида кечаси 0—5 даража совуқ, кундузи 5 даража иссиқ бўлади.

Сўнгра ҳарорат аста секин кўтарилиб, 10—15 даражагача боради. Шу кунлари ёғингарчилик бўлмайди.

Ҳавонинг ҳафталик ҳарорати кўп йиллик ўртача даражадан юқорироқ бўлади.

МАРТ ОЙИДА

Мартнинг ҳавоси инжиқ. Илиқ кунлар кетидан тез-тез ёмғирли кунлар бўлади, март ойидаги ўртача ҳарорат февраль ойидагига нисбатан 5—7 даража юқори, яъни 4—9 даража бўлади, жанубда 8—11 даража иссиқ ва фақат Уст-юртда 0—2 даража совуқ бўлади.

Март ойида ўртача ойлик ҳарорат норма атрофида, шимолий районларда 1—2 даража юқори бўлади. Мартнинг биринчи беш кунлигида эса Ўзбекистонда ҳаво совуқроқ келади. Кечаси ҳарорат 0 даражадан ҳам пасайиб кетади. Кундузи 7—12 даража иссиқ бўлади.

Шундан кейин Ўзбекистон территориясига жанубдаги хорижий районлардан илиқ ҳаво оқими кела бошлайди. Натижада ҳарорат тез кўтарилади. Кундузи 20-25 даража, кечаси 8—13 даража иссиқ, шимолда кундузи 12—17, кечаси 3—8 даража иссиқ бўлади.

Ойнинг иккинчи ярмида ҳарорат қисқа муддатга пасайиб, кечаси 2—7 даража совуқ, кундузи 3—8 даража иссиқ бўлади.

(ЎзТАГ мухбири).

Тингланг, томоша қилинг — 4 МАРТ, СЕШАНБА

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 10.05 — Спорт ҳафталиги. 10.25 — «Оққуш кўли» балети. 15.00 — **КПСС XXVII съездида.** 15.20 — Ҳужжатли фильмлар. 16.00 — «Ҳозирги замон совет адабиётида В. И. Ленин образи». 16.30 — Ҳужжатли фильм. 16.50 — Концерт. 17.20 — «Совет спорти». 17.30 — **КПСС XXVII съездида.** 18.00 — Бокс. СССР чемпионати. 19.15 — «Дунё воқеалари». 19.40 — «Эркаклар». Бадиий фильм. 21.15 — **КПСС XXVII съезди кундалиги.** 22.00 — Спорт ҳафталиги. 22.20 — Концерт. 23.30 — Ҳужжатли фильм. 24.00 — «Время».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Ҳужжатли фильм. 9.35 — Ўқув кўрсатуви. 10.05 — Француз тили. 11.05 — «Сиз яратган боғ». 11.35 — Илмий-оммабоп фильм. 11.55 — А. Блок ҳақида монолог. 12.55 Кинофильмлардан куйлар. 14.05 — География. 14.35 — «Истеъдод». 18.30 — Янгиликлар. 18.40 — «Музикали киоск». 19.10 — «Агар соғлом бўлай десанг». 19.25 — «...16 ёшгача ва ундан катталар». 20.10 — Ҳужжатли фильм. 20.35 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45 — СССР халқлари VI қишки спартакиадаси. 21.05 — Концерт. 21.15 — **КПСС XXVII съезди кундалиги.** 22.00 — «Менга сўз беринг». Бадиий фильм. 1-серия. 23.20 — СССР халқлари VI спартакиадаси.

ТОШКЕНТ-I. 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — «Тонгги тароналар». 8.00 — «Пионер телетайпи». 8.10 — Телефильм. 8.30 — «Ахборот». 17.30 — **КПСС XXVII съездида.** 18.05 — Ҳужжатли фильм. 18.15 — «Бепоён Ватаним менинг». 18.45 — «Сифат — бош меъзон». 19.15 Концерт. 20.00 — «Ахборот». 20.30 — «Олдинги сафдагилар». 20.45 — Ҳужжатли фильм. 21.15 — **КПСС XXVII съезди кундалиги.** 22.00 — «Гуллаб-яшнаётган ўлкам менинг». 23.20 — «Ҳужжатли фильм». 23.40 — Совет киноси съезддан съездгача. 24.00 — «Время».

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.15 — Москва-II. 16.10 — Химия. 16.40 — Олий лига хотин-қизлар командалари ўртасида волейбол бўйича СССР чемпионати. 17.10 — Ритмик гимнастика. 17.30 — Телефильм. 17.50 — Эстетика асослари. 18.30 — Москва-II.

РАДИО

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 8.30 — «Чин қалбдан». 9.30 — «Мактаб, оила, тарбия». 10.00 — КПСС XXVII съезди материаллари. 11.20 — Болалар учун эшиттириш. 12.10 — «Ишчинома». 13.00 — «Чорвадор». 13.30 — «КПСС XXVII съездида». 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.01 — КПСС XXVII съездида. 17.00 — КПСС XXVII съездида. 18.00 — КПСС XXVII съезди кундалиги. 18.30 — Болалар учун концерт. 18.40 — «Огонёк». 19.25 — «Ёшлик». 20.00 — КПСС XXVII съездида. 21.00 — «Адабий ўқиш». 21.20 — «Қишлоқ оқшомлари». 22.00 — КПСС XXVII съезди кундалиги. 23.15 — Футбол. Халқаро ўсмирлар турнири. ЎзССР — СССР-2. 23.30 — Концерт.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Ишлар мудирлигининг коллективи масъул ходим **Наби Абдуманнопович ҒАНИХЎЖАЕВнинг** вафот этганлигини чуқур қайғу билан маълум қилади ва марҳумнинг қариндош-уруғлари ҳамда яқинларига таъзия изҳор этади.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

Р.—08616. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Б.—54. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12